Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...1921 оной ...21-һээ гарана. | № 218 (18541) | 1990 оной сентябриин 22, суббото | Сэн 3 мүн.

„Буряад үнэн"-91

ЗАХИЛ ХЭХЭ АРГЫН НЭГЭН

Гараха жэлэй газетэ, журналнуудай үнэ сэнгэй дээшэлһэнһээ уламжалан. «Буряад үнэн» газетын уншагшадай тоогой үсөөрхэгүйн тулада манай СПТУ-гай ажалша коллектив хамтын суглаа зарлажа, иигэжэ хэлсэбэ. Коллектив сооһоомнай тус газетые абажа уншадаг бүхы хүнүүдтэ газетын жэлэй захилай хуушан түлбэри шэнэ түлбэри хоёрой хоорондохи алгасаае хамтын ямар нэгэн аргаар түлэхэ. Тиигэхын тулада воскреснигүүдые үнгэргэжэ, мүнгэ олохо гэһэн шиидхэбэри абтаба. Иимэ шиидхэбэри абаһан коллектив түрэл хэлэн дээрэмнай гарадаг газетые али болохоор дэмжэхыень уряалжа, районойнгоо бүхы зондо хандаһан хандалга абаба.

Г. РАНТАРОВА,
Хэжэнгын СПТУ-гай директорэй орлогшо.

ПРОЕКТ

БУРЯАДАЙ ССР РСФСР ХОЁРОЙ ХООРОНДОХИ ФЕДЕРАТИВНА ХЭЛСЭЭН

...радай арад зоной ажана түбхин ...ангаха, бүхы дээрэнь Россин ... хүгжэлтые ба һалбаралгые ... эрмэлзэлые хүтэлбэри болгон; ...СР-эй бүхы арадуудай түүхэтэ ...рилдэһэн холбоое, хани харил...сын хуби заяае хараада абан; ...еративна болон ниитэ-союзна дэл... талые хэрэглэхэ ябадалые, ...ска, ядерна болон хүн түрэлтэн... ...дооһон бусад аюул хохидолнуу... болгохо тухай хамтын оролдол... абан — Буряадай Совет Социалис Республика хадаа тус Хэлсээн соо ...гуримаар бэеэ дааһан гүрэн РСФСР-эй бүридэлдэ ороно.

...СР-тэ һайн дураараа олгоһон эр... ба түлөөлэлгэнүүдһээ гадуур ...ССР өөрынгөө газар дээрэ гүрэ...эн засагтай байха.

...сэндэ хабсадагшад хадаа өөһэ... дээрэ оршодог национально-...нальна бүридэлнүүдтэ өөһэдыгөө ...гын үргэн эрхэ олгон хангадаг, ...нуудай алишье талын экономиче...ска болон соёл болбосоролой ... эрхэ байдал байгуулдаг байха. ...ферендумэй аргаар хэлэгдэһэн өө...бшөөлгүйгөөр БССР-эй газар уһан ...болохогүй.

...СР һайн дураараа РСФСР-тэ удаа...түлөөлэлгэнүүдые дамжуулан үгэнэ

...СР-эй хилые ба тэрэнэй гуримые ...олго. РСФСР-эй бэеэ даалгые ...ориальна бүрин бүтэн байлга.

...рациин бэеэ дааһан субъектнүүд ... национально-территориальна шэ...элнүүдые РСФСР-эй бүридэлдэ

...СР-эй гадаадын политикые тодор... ба уласхоорондын хэлсээнүүдые ... уласхоорондын харилсаануудта ... түлөөлэлгэ, Федерациин субъ... болохо республиканууд хари..., уласхоорондын эмхинүүдтэй ... харилсаануудай юрэнхы дүри... тодорхойлолго.

...рациин органуудай ажал ябуул... ба зохилдуулга.

...СР-эй экономическа ба социаль... холын хараата түсэб зохёол...ративна программануудые табил...лгэ, РСФСР-эй газар дээрэ дэл...хидхэлэй ба үүргээ бэелүүлгын ...тодорхойлолго.

...гаали хамгаалгын федеративна ...ые найруулан зохёожо, тэрэ...гын аргаар РСФСР-эй хүн зо...гическа аюулгүй байдалые хан...

7. Мүнгэнэй нэгэ түхэлэй системые байгуулга: мүнгэн һангай-кредитнэ ниитэ политикые ба сэн бүрилдүүлгын үндэһые тодорхойлолго; федеративна мүнгэн һангые бүрилдүүлгэ, баталалга ба гүйсэдхэлгэ, РСФСР-эй гүрэнэй банкнуудые бии болголго, РСФСР-эй гүрэнэй зөөриин объектнүүдэй алба татабариин асуудалнууд.

8. БССР-тэй зүбшэлгэтэйгөөр, хариин гүрэнүүдтэ гүрэнэй урьһаламжа үгэлгэ, экономическа туһаламжа үзүүлэлгэ; БССР-тэй зүбшэлгэтэйгөөр, хариин гүрэнүүдтэй гүрэнэй урьһаламжа, кредитүүд тухай хэлсээ баталалга.

9. РСФСР-эй эрхэтэд тухай хуули гаргалга; РСФСР-эй эрхэтэдэй гол эрхэнүүдые, эрхэ сүлөөе ба уялгые тогтоолго; хаанэ ажаһуудагһаань дулдыдангүй, РСФСР-эй эрхэтэдэй адли тэгшэ эрхые сахин хамгаалга; хилын саана РСФСР-эй эрхэтэдэй эрхые ба хуулита аша туһые аршалалга; РСФСР-тэ ерэһэн хариин эрхэтэдэй ба эрхэтэд болоогүй нюурнуудай эрхэтэ байдал тухай хуули гаргалга.

10. Федерациин субъектнүүд болодог республикануудай хоорондохи арсалдаае РСФСР-эй органуудта хандаһан ушартань зүб тээшэнь шиидхэжэ үгэлгэ.

11. Газар уһанай, ой модоной, ажалай, гэрлэлгэ ба бүлэ тухай, социальна хангалта тухай, арадай эрдэм һуралсал тухай, элүүрые хамгаалга тухай, оршон тойронхи байгаалиие сахиха тухай, уголовно, уголовно гүйсэдхэлгэ, административна хазагайралганууд тухай, сүүдэй байгуулга тухай, сүүд ябуулга тухай ба хуули ёһоной бусад һалбариин үндэһые тодорхойлолго.

Энэ пункт соо хараалагдаһан үндэһэнүүдые РСФСР-эй баталан абалга хадаа Буряадай ССР-эй түрүүн хараһан, һайшааһан хойно бэелүүлэгдэхэ ёһотой.

12. Ниитын гурим ба гэмтэ ябадалтай тэмсэлые сахилгые хүтэлбэрилгэ (хамтын компетенци).

13. Эрдэм шэнжэлгын ба научна техническэ хүгжэлтын шэглэлнүүдые ба зохилдуулан ябуулгые тодорхойлолго.

14. РСФСР-эй бүхы дэбисхэр дээрэ РСФСР-эй Конституциие сахилгые хангалга.

Тус статья соо хараалагдаһан РСФСР-эй түлөөлэлгэнүүд хадаа Хэлсээндэ хабаадагшадай зүбшэлгэгүйгөөр үргэдхэгдэжэ болохогүй. Эдэнь Буряадай ССР-эй гү, али федерациин субъект болодог бусад республикануудай аша туһада харшаар хэрэглэгдэжэ болохогүй.

Тус статья соо тоолоогдоһон алибаа түлөөлэлгые һөөргэнь бусааха эрхые Буряадай ССР өөртөө үлөөнэ.

V. Буряадай ССР бэеэ даанхай гүрэн байһан тула ССР-эй Союзда дамжуулан үгэхэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдэй хэмжээн ба удха шанарые РСФСР-тэ һайн дураараа дамжуулан үгэнэ. Тиихэдээ БССР РСФСР-эй арадай депутадуудай съездын «РСФСР-эй (союзна шэнэ хэлсээнэй үндэһэн) газар дээрэхи организацинуудые хүтэлбэрилхэ ябадалые хизаарлаха тухай» тогтоол соо баталагдаһан гол ёһо гуримууд болон дурадхалнуудые зүбшөөжэ байһанаа элирхэйлнэ.

VI. Буряадай Совет Социалис Республика удаадахи эрхэ түлөөлэлгэнүүдые өөртөө даажа абана:

1. Буряадай харьяата газар, ой модон, уһан болон байгаалиин нөөсэнүүдые, Буряадай харьяата газар дээрэ бии болгогдоһон экономическа болон научно-техническэ бүхы нөөсэ хүсые батадхаһан национальна баялигуудые мэдэлдэ абаха.

2. Эд зөөриин бүхы янза түхэлые, тэрэ тоодо хариин гүрэнүүдэй фирмэнүүд болон эрхэтэдэй зөөриие дэлгүүрэй экономикын ёһо гуримаар хүтэлбэрилхэ ба залан шэглүүлхэ.

Рэспубликын газар дээрэхи ажахын бүхы субъектнүүд бэеэ даанхай байха, адли тэгшэ эрхын ба үрдилдэлгын эрхэ байдалда ажал ябуулгаяа эрхилхэ.

3. РСФСР-тэ, СССР-тэ хабаатай үйлэдбэриин болон ажахын объектнүүдые Буряадай ССР-эй газар дээрэ хубаарилан табилгын ба ажал ябуулгынь гурим Буряадай ССР-эй, РСФСР-эй, СССР-эй хоорондохи хэлсээнүүдэй үндэһөөр тодорхойлогдохо.

4. Республикын комплексно, социально-экономическа хүгжэлтын түсэбүүдые зохёохо; республикын бюджедые зохёон табилга, баталалга ба гүйсэдхэлгэ, налогууд болон республиканска бусад суглуулбаринуудые тогтоохо.

5. Буряадай ССР-эй болон РСФСР-эй хэлсээнүүдэй үндэһөөр Федеративна программануудта РСФСР-эй түлэхэ мүнгэнэй хэмжээе тодорхойлхо.

6. Республикын социально-соёлой талаар хангалгые, тэрэшэлэн үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилдэг, хүн зониие хангадаг һалбаринууд болон предприятинуудые нэн түрүүн хүгжөөхэ зорилготойгоор инвестици бэелүүлхэ.

7. РСФСР-эй болон СССР-эй Захиргаанай-территориальна байгуулалтануудтай, бусад республикануудтай экономическа болон социально-соёлой холбоонуудые хоёр талада аша туһатай байха эрхэ байдалда өөһэдөө тогтоохо.

Гэхэ зуура Буряадай ССР бэеэ даанхай гүрэн байһан тула нөөсэнүүдые, фонднууд болон һомологдодог мүнгэн зөөриие дээрэһээ хубаарилан үгэхэ хэрэгые хараада абан, РСФСР-эй, СССР-эй ондо ондоо нютагуудай хоорондохи худалдаа наймаанай талаар энээнһээ урид тогтоогдоһон ажахын холбоонууд болон уялгата хэлсээнүүдые тэрэ зандань үлөөхэ.

РСФСР-тэй оптово худалдаа наймаа эрхилхэ замда оролгын дүүрэтэр һалбаринууд болон бусад шэглэлнүүдые тодорхойлонгүйгөөр дээрэһээ хубаарилан үгтэдэг мүнгэ зөөриие Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ дамжуулан үгэхэ.

8. Хариин гүрэнүүдтэй харилсаа байгуулха; РСФСР доторхи субъектнүүдэй хари гүрэнүүдтэй болон уласхоорондын организацинуудтай байгуулдаг харилсаа холбооной юрэнхы гуримтай зохилдуулан, уласхоорондын организацинуудай ажал ябуулгада хабаадаха.

9. Буряадай ССР-эй болон РСФСР-эй Хуулинуудай үндэһөөр гадаадын-экологическа ажал ябуулга бэелүүлэгдэхэ.

10. Буряадай ССР-эй Конституци (Үндэһэн хуули) баталан абаха, тэрээндэ хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүдые оруулха. Буряадай ССР-эй эрхэтэн болгохо хэрэг эрхилхэ. Республикын арадай аша туһада хабаатай асуудалнуудаар референдум үнгэргэхэ.

11. Буряадай ССР-эй гүрэнэй засагай ба хүтэлбэрилгын органуудай ажал ябуулга эмхидхэхэ ба залан хүтэлбэрилхэ.

12. Национально-территориальна, захиргаанай-территориальна хубаарилгын, республика доторхи нютагуудай өөһэдыгөө хүтэлбэрилхэ ба нютагай ажахынуудые эмхидхэхэ асуудалнуудые шиидхэхэ.

13. Ниитын гурим хамгаалха ба гэмтэ ябадалтай тэмсэхэ хэрэгые хүтэлбэрилхэ.

14. Тус хэлсээнэй 4-дэхи статьятай зохилдуулан, РСФСР-эй баталан абаһан хуулинуудые хараада абажа, эрхын талаар элдэб харилсаануудаа хуулиин ёһоор бэелүүлхэ.

VII. Буряадай ССР-эй газар дээрэ республиканска (БССР) хуулиин түрүү байха ябадал тогтоогдоно.

Буряадай ССР-эй бэеэ даанхай эрхэ байдалай хуулинуудтай зүришэлдэһэн РСФСР-эй болон СССР-эй хуулинууд зогсоогдохо ёһотой. Энэ асуудалнуудаар гараһан арсалдаанууд Буряадай ССР-эй, РСФСР-эй, СССР-эй Конституцинуудтай тааралдуулан шиидхэгдэхэ.

VIII. РСФСР-тэ, СССР-тэ дамжуулан үгтэһэн эрхэнүүдтэй зохилдуулан абтаһан РСФСР-эй СССР-эй хуулинууд, бусад дээдэ органуудай, гүрэнэй засагай ба хүтэлбэрилгын хуулинууд Буряадай ССР-эй газар дээрэ уялгата ёһоор дүүргэгдэхэ ёһотой.

ЖЭБЭРХЭГҮЙ ХУРСА ЗЭБСЭГНИ

Үглөө бүхэндэ нюдэнэй шэмэг, сэдьхэлэй тэжээл болон ерэдэг хэблэл һонинтоёо хэтэдээ нүхэсэжэ, арга шадал соогоо дэмжэлсэхэ гээшэ һэшхэлэймнай нангин хэрэг гэе. Энэ талаар «Буряад үнэн» газетын хуудаһан дээрэ һүүлэй үедэ ехэ туһатай хөөрэлдөөн боложо, олоной эдэбхи үүсхэжэ байна. Би «Буряад үнэн» газетэтэй бүри багаһаа хойшо нүхэсэһэнби гэжэ хэлэхэдээ, огто эшэхэгүй байнаб. Тэрэл үеэр сэрэгэйнгээ хубсаһа хунар хүсэд һэлгэжэ үрдеэдүй, сэрбэгэр сарюун хүнүүдэй хажууда үзэг бэшэгэй алдуу бэдэрэн хинаха ажалтай болоһон хүм. Онсолбол, газетын хайшан гэжэ гарадаг, хинан заһагдадаг, найруулагдадаг маяг хэлбэриие, тиигээд эгээ шухалань гэхэдэ, үгын шэдитэ нюусые эндэл бага сага ойлгожо, гүлмэр ухаандаа хадуужа абаа гээшэ һэн хаб гэжэ мүнөө, наһатай болоһон хойноо, гүн сэдьхэлһээ урмашан шэбшэдэгби.

Редакцида хүдэлһэн үе саг наһанаймни эгээн золто үдэрнүүд байһан юм гэбэл, огто һөөргэдэһэн хэрэг бэшэл даа. Журналистикын ёһотойл «гашуун шулуу» долёоһон — уран хурса гуурһатанай эбтэй дүхэриг соо хүмүүжэн болбосоржо, хүгжэн ургажа ябаха үедөө эндэл үндэһэн хэлэндээ улам шуналтай боложо, хожомоо бэшэжэ һураһан байнаб. Тэрэ холын табяад онуудта (мүнөө философиин эрдэмэй доктор болоһон аяб даа) Даши Дашипылович Лубсанов газетын нугалбариие бүри гоё болгожорхидог ехэл һонор хурса, үүсхэл ехэтэй редактор байһан гэжэ мүнөөшье һанадагби.

Үндэһэн хэблэлэймнай хуби заяан тухай үрэтэй ехэ хөөрэлдөөн боложо байна гэжэ дээрэ дурдаа һэмби. Номин Байгалай эрьедэ үндэһэн изагуурайнгаа мүнөө үе саг хүрэтэр отогложо һуугаа сагта урдаа хараха ори гансахан газетээ огто бү газардуулаял даа гэжэ үнэн зүрхэнһөө уряалха, хүсэхэ байнаб. Олон үгэдэ олзогүй. Юрэдөө, өөрын үндэһэн хэлэгүй, өөрын газетэгүй ямар буряад хожомой сагта арадайнгаа нэрэ үргэжэ ябаха болоноб? Энэ болбол арадай байгаа сагта айхабтар ехэ философско удхатай зүйл мүн гэжэ тоолохо, сэгнэхэ байнаб.

Тиихэдэ шэнэдхэлгын һудалай сохисо бүхэниие өөрынхеэрээ мэдэржэ, республикынгаа түрүү хүнүүд тухай ялайдаһатайхан очерк, зураглал, найруулжа, үндэһэн газетэеэ уншахада ульгам, уран хурса болгыт гэжэ эдэбхитэй, бэлигтэй нүхэдые уряалхада яанаб?

Дүшөөд-табяад онуудта шэн зоригто хэрэгээрээ олоной дундаһаа онсо тодорогшод «Буряад-Монголой солото хүнүүд» гэһэн ниитэ гаршаг доро газетэдэ гарадаг һэн. Мүнөөшье тэрэ зан заншал үргэлжэлһөөр. Энээнһээ уламжалан хэлэхэдэ, минии түрэһэн Оронго нютагта Саянтын МТС-эй комсомол-залуушуулай тракторна бригадые дайнай һүрөөтэ шэрүүн жэлнүүдтэ толгойлһон, хожомоо Социалис Ажалай Герой болоһон Б. С. Дымбрылсвһээ эхилээд, гүрэн түрынгөө үндэр шагнал хайрада хүртэгшэд — эдэбхитэй дорюун хүнүүд олон һэн. Хүшэршье һаа ямар гайхалтай һайхан саг байгаа гээшэб! Хүзүү һэзрымкай шалатар дараһан дүрбэн хүндэ жэлнүүд соо Илалтын һаруул үдэрые аһан шадалаараа ойртуулалсаһан хайрата эжынэрэйнгээ нугаршагүй хүсэл зориг, һүлдэ габьяадань дохихо дуран хүрэдэг.

Сагай эрилтээр саарһанда хабаатай үнэ сэн мүнөө үедэ орон доторнай эрид дээшэлжэ, хубилжа байна. Дала шахуу жэл соо үндэһэн хэлэн дээрээ гарадаг газетэмнай үргэн ехэ үүргэ дүүргэжэ байһан гээшэ ааб даа. Түрэл газетынгээ хүндэ байдалда ороод байхадань, хаба шадалаараа дэмжэхэ, туһалха гээшэ хамтымнай нангин уялга! Анхан хэблэгдэжэ эхилһээр алдарта 70 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхэнь гэжэ бүгэдэндэ мэдээжэ. Тиимэһээ угтамжын уряа-соло болгон, зорюулхамни:

Аласайшни зам арюухан, угтана ерээдүй.
Алсагар Мархай, Будамшуу бүлэтэеэ үелжэ,
Жалжагы «гэшхэдэг» элдэб түхэлэй этэгээдые
Жада-гуурһандаа зада шоролон үлгэжэ,—
Хэсэжэл зориһон арадайм гүн мэдэрэлдэ
Хэтын тэмсэлтэ арюун суртал түхеөжэ,—
Эршэмтэй түргэн сагай ябаса мэдэнэлтэ,
Энхэ түни гаталан дабахы үршөөжэ...
Түбэгтэй, тэнгилэн — далан үндэрһөө эрьежэ,
Түүхээр баян намтар солыш түүрээнэб.
Үндэһэн хэлэн, угайнгаа заншал һэргээжэ,
Үндэр тугаа үргэн ябахыеш үреэнэб!

Ч-Ц. САНЖИЕВ,
журналист.

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси

НЭГЭ ҺАНАЛТАЙГААР

...Правительствые ...буулгаха тухай» ...Верховно Соведэй ...сентябриин 20-дэ Рос...парламентын хамтын зүб...дээрэ баталагдан абта...

...правительство оро...экономическа гүн ехэ ...гаргаха шадалгүй, ...бэеэ даалгые хамгаал...конституционно уял...дүүргэхээ болиһон, ...Верховно Соведэй ...найдабариие гээһэн, ...зүгһөө дэмжэгдэ...гэжэ тогтоол соогоо ...Федерациин Верховно ...фалана. СССР-эй Пра...бүхы бүридэ...түшаалһаа буулгаха ту...шиидхэжэ, «ара...найдабаритай за... бүрилдүүлхэ та...шууд хэмжээнүү...ыень ороной Вер...Соведтэ дурадхаха гэ...республикын парламент ...Тус тогтоол СССР-...Соведтэ эльгээг...

...ёһоор, мүнөөдэрэй ...хүдэлмэри хахад ча...сай «түргэн мэдээсэлээр» эхилээ. Мүнөө Россин парламентын удамарша **Б. Н. Ельцин** СССР-эй КГБ-гэй түрүүлэгшэ В. А. Крючковтой уулзаһан тухайгаа хөөрэбэ. Россин дэбисхэр дээрэ энэ органой ажал ябуулгын бүхы талые хөөрэлдөөнэй үедэ тэдэнэр дайраһан байна. Россин аюулгүйе сахилгын комитет байгуулха тухай В. А. Крючковой зүбшөөлөө үгэһэн тухай Россин парламентын удамарша дуулгаба. КГБ-гэй ба МВД-гэй үүргэнүүдые түбэй органуудта дамжуулха гэжэ Россин арадай депутадуудай съезд дээрэ шиидхэгдэһэн байгаа. Тиимэһээ мүнөө съездэ тус асуудалда бусаха байнабди. Хэрбээ депутадуудай иимэ шиидхэбэри баталжа абаа һаань, республикын өөрын КГБ-тэй болохо, областьнуудта, автономито нютагуудта, хизаарнуудта тэрэнэй һалбаринуудые байгуулха тухай тогтоолой проект харагдаха болоно. Тэдэ органууд Россин парламентда гү, али РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ мэдэлтэй байха. Саашадаа үүргэнүүдэйнь хубаари тухай документдэ гараа табихабди гэжэ Б. Н. Ельцин нэмэбэ. Жэшээнь, Россида тагнуул хэрэгтэй бэшэ, республикын гадаадын аюулгүй байдалтай ба тэрэнэй бэеэ даалгатай холбоогүй бусад үүргэнүүд баһал хэрэггүй.

Республикаһаа гадуур нютагуудта болоһон үндэһэ яһатанай хоорондохи хёморолдоондо РСФСР-эй сэрэгэй албатаниие хэрэглэдэг ябадал тухай асуудалые депутат **Е. Ф. Лахова** табиба. 17 мянган эхэнүүдэй гар табилгатай бэшэг асарһан түлөөлэгшэд Волгоградай областьһоо ерээ гэжэ тэрэ хөөрэбэ. Энэ асуудалаар бэлдэгдэһэн тогтоолые һаяын сагта хаража үзэхэ гэһэн дурадхалынь һайшаагдаба.

Һүүлээрнь «РСФСР-эй арадай депутадуудай нютагай Соведүүд тухай, мүн нютаг нютагта өөһэдыгөө хүтэлбэрилгэ тухай» хуулиин проектые зүбшэн хэлсэлгэ эхилбэ. Засагай бүрилдэһэн мүнөөнэй байгуулгада «юуншьеб шабардажа» эхилээ гэжэ тус хуулиин проектые табихадаа, арадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй хүдэлмэриин ба нютаг нютагта бэеэ даалгые хүгжөөлгын асуудалнуудай талаар РСФСР-эй Верховно Соведэй комитедэй Түрүүлэгшэ **Н. И. Травкин** хэлэбэ. Нютагай Соведүүдэй, түбэй засагуудай баталһан шиидхэбэринүүд хиидэ хосорно. Хүдөө нютагуудайхиһаа эхилээд, хизаарайхи хүрэтэр имагтал һунгагшадтаа мэдэлтэй, тэдэндээ тоосоо хэдэг бэеэ дааһан орган гэжэ Совет бүхэниие хараһанаймнай, харин гүйсэдхэхы органиинь имагтал Соведтэ мэдэлтэй гэжэ тодорхойлһоноймнай һүүлээр засаг түрын системэ бутаржа эхилээ. Тиигээд лэ хэмжээгээрээ зэргэ оршодог Соведүүдэйшье хоорондо, Соведүүдэй ба тэдэнэй гүйсэдкомуудай хоорондо бүхэли ехэ хёмороон гарадаг болоо. Энэ имагтал Москвада Ленинградта бэшэ, мүн Россин томонууд бүхы городуудта хабаатай.

Засагай хүсые түбэй гарта бусаалгатай хамта, нютаг нютагай ниитын хүтэлбэриин эрхэнүүдые үргэдхэхэ тухай хуулиин проект хараална гэжэ элидхэлшэ онсолбо.

Энэ элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ хоёрдохи элидхэл «гал нэмэбэ». Хуули ёһоной талаар РСФСР-эй Верховно Соведэй комитедһээ С. Н. Бабурин энэ элидхэл хэһэн байна. Зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан проектые шэнэ үеын документ гэжэ нэрлээд, депутат тэрэнэй дутуу дундануудта хандаа. Тэдэнэйнь нэгэн хадаа зарим статьянуудынь республикын конституцитай зүрилдэһэн байба. Хуулиин энэ проектые тэрэл зандань баталжа абаа һаа, бүхы шатын Соведүүдэй хоорондо «эрхэтэдэй дай үүсхэһэн хуули» болохо байна. Тиимэһээ энэ документые тэрэ зандань баталжа абахагүй, харин һайшаагаад, заһабари оруулхыень комитедүүдтэ, комиссинуудта дамжуулан үгэхэ гэжэ депутат хэлээ.

Парламентын зүблөөнэй зал соо иимэ нэгэ һаналай оршохонь үсөөн юм. Бүгэдын һанамжаар, энэ проектдэ нилээдгүй ехэ заһабари оруулхаар, иимэ хэмжээнэй зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдахаар бэшэ.

Хүдэлмэриин хоёрдохи хахадта депутадууд палатануудаараа таража, энэ документые саашадань зүбшэн хэлсэхэ гэбэ.

Москва. (ТАСС-ай корр.).

СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

СССР-эй Президентын даабаряар байгуулагдаһан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тусхай бүлэг хүн зониие талхаар, хүрпээгээр, сайгаар ба эдеэ хоолой бусад зүйлнүүдээр хангалгын байдалые хаража үзэбэ. Эдэ зүйлнүүдэй заримые хилын саанаһаа нэмэжэ худалдан абаха арга боломжонууд бэдэрэгдээ, тэдэниие худалдаха хэрэгтэ тохёолдоһон игсуун байдалые үгы болгохо талаар тодорхой бусад хэмжээнүүд хараалагдаа.

Онсолбол, иигэжэ гурил олоходо, хилээмэ барилгын эрилтые гүйсэдөөр хангаха байна. Хилын саана барайгар худалдажа абаад, эдеэ хоолой шухала энэ зүйлые худалдаха хэрэгые түхэлдэнь оруулха байна.

Түргэн саг соо сайн набшаһа мүн багсалагдаһан сай худалдажа абаха хэмжээнүүд хараалагдаа. Тэрэнэй дүнгөөр, жэлэй дүүрэтэр худалдаа наймаанда үгтэхэ сай 25 процент шахуу дээшэлхэ.

Эдеэ хоолой заагдаһан зүйлнүүдые орон нютагтаа асаралгын гурим байгуулагдаба. Тэрэниие бэелүүлгэдэ нюураараа харюусаха харюусалга хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эдеэ хоолой ба худалдан абалгын талаар гүрэнэй комиссида, СССР-эй Худалдаа наймаанай министерствэдэ, СССР-эй далайн сэрэгэй флодто даалгагдаба.

...ХЭНҺЭЭНШЬЕ ДУЛДЫДАНГҮЙ...

...ын бэеэ дааһан за... Россин профсоюзууд ...гүй шэлэжэ абаба. ...системын зонхилол...гүйхэн дүүргээд лэ ...орган байһан аад, ...зониие аршалхын ту...ехэ хүсэн боложо ...гү гэһэн ажабайдалай ...табиһан асуудалда ...бэеэ дааһан проф... учредительнэ съез...дохи зүблөөн дээрэ ...олдобо. Тус съезд ...19-дэ Москвада ...дүүргэ.

...ябуулдаг байһан ...онол артаяа эсэс..., ниитын энэ хүдэ...ханайнь һайхан зорилгые һэргээхэ гэһэн бодомжые хоёр үдэр соо үргэлжэлһэн үгэ буляалдаан баталжа үгэбэ. Дэлгүүрэй экономикодо оролгын үедэ хүн зоной элдэб бүлэгүүдэй социальна хамгаалалтын бодото хэмжээнүүдые зохёолго хадаа тус хуралдаанай гол түйлалтануудай нэгэн болоһониинь дэмы бэшэ. «500 үдэр» гэһэн программые бүхы дээрэнь һайнаар сэгнэбэшье, энэ документын гол дүримүүдые арад зондо урид ойлгуулангүй, РСФСР-эй Верховно Соведэй яаралтайгаар тэрэниие һайшааһанда һанаагаа зобожо байһанаа делегадууд мэдүүлбэ.

Энэ талаарнь абажа харабал, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. И. Фильшинэй үгэ жэшээ боломоор. Мүнөө жэлдэ, мүн ерэхэ жэлдэ программа бэелүүлхэ талаар засаг түрын тодорхой алхамууд тухай делегадуудай табиһан зарим асуудалда тэрэ харюусаха гэжэ оролдоо. Тэрэнь хүниие багаар этигүүлбэ. Мүнөө үеын бодото байдалһаа тон холо теоретическэ түсэб тухай ехээр хэлэгдээ. Энэнь зал соо һуугшадай үгэ «шэдэлгэһээ», хоротойхон асуудал табилтаһаа тэсэжэ ядаһан шууяанһаа эли харагдаа.

«500 үдэр» гэһэн программын авторнуудтай уулзуулха эрилтэ правительствын үмэнэ табиһан үгэнүүд ендэрһээ дуулдаа. РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй гэшүүдые ажалшадай коллективүүдтэй уулзуулха, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдээр дамжуулан, дэлгүүртэ оролгын хэмжээнүүдые, илангаяа элдэб шадалтай хүн зониие социальна талаар хамгаалха асуудалнуудые олондо ойлгуулжа үгэхэ байгаа гэһэн эрилтэ табигдаба.

Һаяын сагта бэеэ дааһан профсоюзууд ямараар ажалаа эмхидхэн ябуулхаб гэжэ, мүн хүн зоной ажаһуудалай эрхэ байдалтай холбоотой тон түрүүшын зорилгонуудынь тодорхойлогдоо. Эдэ асуудалнуудые ФНПР шиидхэхэ болоно. Хүдэлмэришэдэй ажаллаха шэнэ газарнуудые бии болгожо, хүн зониие ажалаар хангаха, хүдэлмэригүй үлэһэн хүнүүдые социальна, материальна талаарнь хангаха тухай гүрэнэй программа зохёохыень засаг түрые баадхаха гэжэ хараалагдаба. Мүн баһа түрүүшын шатада хүдэлмэриин неделиие 40 час болотор, саашадаа 38 час болотор хороохын түлөө профсоюзууд тэмсэхэ байна.

Делегадуудай үгэ хэлэһэнэй һүүлээр РСФСР-эй ажалшадай эрхэнүүд тухай декларациин, профсоюзна ажал ябуулгын эрхые хангалга тухай хуулиин проектнүүд баталагдан абтаа. Иигээд лэ саашадаа федерациин бодото хүдэлмэри эхилхэнь гээшэ.

(ТАСС-ай корр).

ПЛЕНУМ БОЛОБО

ЭРХҮҮ. сентябриин 20, (ТАСС). КПСС-эй Эрхүүгэй областной комитедэй мүнөөдэр болоһон пленум дээрэ эмхидхэлэй асуудал харагдаба. Арадай депутадуудай областной Соведэй түрүүлэгшээр һунгагдаһантайнь дашарамдуулан, партиин обкомой нэгэдэхи секретариин уялгаһаа сүлөөлхэ тухай В. И. Потаповай гуйлтые Пленум хангаба.

ХЭЛЭ, ЗАНШАЛЫЕМНАЙ ХҮГЖӨӨЛСЭНЭЛ

Үндэһэн арадайнгаа, үргэн олон уншагшадайнгаа түрэл, хэлэ, түүхэ домогые баяжуулхаһаа гадна үндэһэн соёл, үзэл сэдэлые арьбадхажа байдаг «Буряад үнэн» газетымнай ашата үүргын сэгнэшэгүй байһанда хэн эрсэхэб.

Тиимэһээ энэ газетымнай редакци буряад арадтаа хандалга-уряа гаргаба ха юм. Тэрээн сооньтон зүбөөр, һонирхолтой, аятайгаар бэшэгдэнхэй.

Би өөрөө 18 жэлэй туршада нютагтаа (1966—1984) онуудта хэблэл тараагшаар ажаллаһан байнаб. Манай Михайловка һуурин урдандаа ород дэрээвэн тоотой байһан юм. Харин мүнөө 233 буряад, 59 ород айл эндэ тоологдоно. Дунда һургуулидамнай 8-дахи класс хүрэтэр буряад хэшээлнүүд үгтэнэ. Буряад хэлэ заадаг хоёрхон багша ажалладаг юм. Түрэлхи хэлээ заалгадаг үхибүүдэй түрэлхид «Буряад үнэн» газетэдээ захил заатагүй хэхэ ёһотой гэжэ һанагдана. Ушарынь хадаа манай нютагай үсөөхэн айлнууд нэрэ хүндэ ехэтэй түрэл газетээ захижа уншадаг байна. Һүүлшын жэлнүүдтэ бүришье үсөөрөө. Урдандаа һургуулидамнай буряад хэлэнэй заагдадаггүй байхада, 1984 ондо, 48 хэһэг «Буряад үнэн» захигдаа һэн. Харин мүнөө 233 айлай 19-ниинь лэ абажа уншадаг байна. Энэмнай тон лэ үсөөн гээшэ ааб даа!

Эгээл мүнөө үедэ, газетэ, журналнуудай үнэ сэнгэй хубилһан эрхэ байдалда, нютагтамнай захил хэлгын ябаса хайшаа байхаб гэһэн бодол түрүүлнэ. Энээнһээ уламжалан 1972 оной намаршаг тээ, хэблэл тараалгын түлэг үедэ, Сагаан-Шулуутайн үбһэшэдтэ хүрөөд, хэблэлдэ захил абажа эхилхэдэнь, алишье талаараа эрдэмтэй Дугар Баиров таабайн иигэжэ хэлэн һууһыень мартадаггүйб: Хүбүүд, басагадни! Дуратай газетэ, журналнуудтаа захил хэгты! Мүнөө сагта, уншадаггүй хүндэ ухаан хаанаһаа байха юм,— гэжэ хэлэхэдэнь, бэлсаһанаа һанадагби.

Мүнөө сагта саарһаар хомордохо гэжэ юун гээшэб гээд заримашуул хэлэдэг байха. Теэд гүрэн дотор саарһанһаа ехээр гаргашалагдадаг зүйл үгы шахуу ха юм. Табяад оной хүшэр хүндэ сагта 2—3 айлнууд хамтаржа, аба, эжынэрнай бидэ үхибүүдэйнгээ уншахын тула «Буряад үнэн» газетэдэ захил хэдэг байһан юм. Харин мүнөө үедэ хэблэлэй сэнгүүдэй дээшэлээшье һаань, ямаршье гасалан үгы даа! Энээнһээ удхалан зарим нүхэдтэ иигэжэ һануулха дуран хүрэнэ. «Мүнгэнһөө мэхэтэй зөөри үгы, мангарһаа халдабаритай үбшэн үгы» гэһэн арадайнгаа мэргэн үгые һанажа ябаял гэхэ байнаб.

Хүндэтэ олон уншагшад, буряад арадайнгаа урдаа хараха, үндэһэн соёлоо, үзэл гоёлоо дэлгэрүүлэгшэ «Буряад үнэн» газетээ манай үндэһэ яһанай айл бүхэн заатагүй жэл жэлдээ захиха ёһотойл!

Цыбик-Жап НАЙДАНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Захааминай район,
Михайловка һуурин.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ХЭБЛЭЛ ЗАХИЛГА — БҮГЭДЫН ХЭРЭГ

1991 оной газетэ, журналнуудта захил эхилhээр hара шахуу болохоёо байна. Бүгэдэндэмнай хэблэлэй үүргын эргэгүй ехэ баялигиинь мэдээжэ. Тэрэ хадаа манда hонин мэдээсэл дуулгахаhaa гадна, хүн бүхэндэ зүбшэл, заабари үгэдэг ёhотойл hурган хүмүүжүүлэгшэ болоно бэшэ гү?

Манай Зэдын районой уншагша бүхэн жэлhээ жэлдэ өөрынгөө дуратай, hонирхолтой хэблэл олоор захидаг, тэдэнэй олониинь арбанhaa үлүү газетэ, журнал гэр бүлэдөө абажа уншадаг байха юм.

Харин мүнөө жэлдэ хэблэлдэ захил хэгшэд бэрхэтэй байдалда оробо. Юуб гэхэдэ, алибаа газетэ, журнал захилгын үнэ сэн нилээн ехээр дээшэлбэ ха юм. Энэнь почтын зүгhөө хэблэл хүргэлгын талаар, саарhанай үнэ сэнгэй, мүн типографиин гаргашын дээшэлhэнэй шалтагаанаар хубилха баатай болоhон байна. Иигэжэ оронойдмнай дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн оролгын түрүүшын нүлөөн үзэгдэбэ гээшэ.

Эдэ бүгэдэ хэблэл захилгада, бүлын мүнгэн зөөридэ, тэрэнэй ажабайдалда дулдыдаха байбашье, уншагша бүхэн ямар газетэ, журнал захихаяа наринаар шэбшэжэ үзэхэ, бодомжолхо болоно.

Юуб гэхэдэ, захиhан хэблэл бүхэнhөө hонирхолтой, дүүрэн тон лэ өөртөө хэрэгтэй мэдээсэл абаха байнабди.

Хэблэл захилгын кампаниие эмхитэйгээр үнгэргэхын тула КПСС-эй райкомой бюрогой тогтоол сентябриин эхиндэ абтаа hэн. Мүн тиихэдэ партийна эхин организацинуудай секретарьнартай семинар-зүблөөн үнгэргэгдөө.

Дээрэ нэрлэгдэгшэ тогтоогой үндэhөөр парткомууд, партбюронууд, бүхы коммунистнууд, партийно-политическэ хэблэлдэ, тодорхойлбол, «Правда», «Правда Бурятии», «Буряад Үнэн», «Джидинская правда» газетэнүүдтэ, «Партийная жизнь», «Коммунист», «Диалог», «Политический собеседник» (ород, буряад хэлэн дээрэ) болон бусадшье журналнуудта нэн түрүүндэ захил хэхэ аабза гэжэ найдагдана.

Манай hанахада, дээрэ дурсагдаhан хэблэл захиhан коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдшье партиин ажал хэрэг тухай үргэн ехэ мэдээсэл абахынгаа хажуугаар партида боложо байhан шэнэдхэн хубилалга болон тэрэнэй замууд тухай олон юумэ мэдэжэ абахань дамжаггүй. Гэхэтэй хамта партийна хэблэл захиhан хүнүүд Коммунис партиие, тэрэнэй бюджедые мүнгэн зөөрэер дэмжэлсэнэ гээшэ.

Эндэ үшөө нэгэ шухала асуудал тухай тусгаар hануулха хүсэлэнтэйб. Тэрэмни «Буряад Үнэн» газетэеэ олоороо захиял гэhэн hанамжа болоно. Манай райондо буряад үндэhэ яhатан эндэхи бүхы зоной 43 процентнь болодог. Бидэ зэдынхид, нютагайнгаа суута хүнүүдээр омогорходог зомди. Эндэ буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржи Банзаровай нэрые дурдамаар. Мүн Буряад оронойнмнай Советскэ Союзай түрүүшын Герой Гармажап Аюрович Гармаевай габьяа солонь олон түмэн зондо мэдээжэ.

Зэдэ нютагаймнай мэдээжэ артистнар, уран зохёолшод, искусствын бусадшье ажалябуулагшад гараhан байха юм. Эгээл тиимэhээ эдэ суута хүнүүдэй нютагаархиниинь түрэл хэлэн дээрээ гарадаг «Буряад Үнэн» газетэеэ заатагүй олоороо захижа уншаха зэргэтэйбди.

Манай районой ажалшад таряашад малшад, интеллигенци үндэhэн түрэл хэлэн дээрээ гарадаг газетэеэ эдэбхитэйгээр захижа,энэ хэблэлэй редколлегитэй нягта холбоо барисаагаа улам бэхижүүлхэ хүсэлэнтэй.

Урдынхи жэлнүүдэй жэшээ дээрэ үзэхэдэ, «Октябрьский» (парткомой секретарь Н. К. Дроздов), Оёсрой (Н. А. Игошев) совхозуудай, Ленинэй, «Мир», Доржи Банзаровай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозуудта, районно түбэй больницада, дунда болон найман жэлэй hургуулинуудта, бусад предприяти, эмхи зургаануудта хэблэл захилгада эдэбхитэйгээр хүнүүд хабаададаг байгаа. Тэрэ hайн заншал саашадаашье алдагдаха ёhогүй.

Мүнөө үедэ партийна эхин организацинууд ойлгууламжын хүдэлмэри hайнаар ябуулха, агитаторнуудтай, ниитын хэблэл тараагшадтай семинар-зүблөө үнгэргэхэ, үйлсэнүүдые, үйлэдбэриин участогуудые, бригада, фермэнүүдые хубаарилан абаха, уншагша бүхэнтэй хөөрэлдэхэ зэргэтэй. Тиигэжэ байбал, богонихон болзор соо (сентябрь-октябрь hарануудта) үргэн хэмжээндэ захил хэжэ шадахабди.

Мүнөө сагай эрхэ байдалые хараадаа абан, дэлгүүрэй экономикодо орохоёо бэлдэжэ байхадаа, али бүхы хэблэлэй үнэ сэнгэй дээшэлхэ болоходонь, илангаяа бага пенси абадаг хүнүүдтэ, олон үхибүүдтэй ганса бэе гэрэй эзэн эхэнэрнүүдтэ гү, али дайнай болон ажалай ветерануудта колхоз, совхозуудай правлени, дирекцинүүд ажахын зүгhөө нэмэлтэ түлбэри үгэхэ арга боломжо бэдэрхэ зэргэтэй. Энэ талаар Ленинэй, XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд 70 түхэриг пенси абадаг колхознигуудтаа 100 түхэриг хүрэтэр нэмэhэн байха юм.

Эдэ мэтэ арга боломжонууд ажахы бүхэндэ олдожо магадгүй.

Хэблэл захилгын үедэ «Огонёк», «Дружба народов», «Подвиг» гэхэ мэтэ журналнуудай хабсаргалта болодог уран зохёолой номууд тухай олон тоото асуудалнууд ородог байна. Гэхэтэй хамта мүнөө жэлдэ тэрэ хабсаргалтын номууд нилээн ехээр үсөөн болоо. Тэрэ номуудай ехэнхинь районой 34 библиотекэдэ үгтэхэ юм. Үлэгшэ хубинь ниитын хэблэл олоор тараагшадта эдэбхитэй ажалайнь түлөө хубаарилагдаха байна.

КПСС-эй райкомой бюрогой тогтоолоор мүнөө жэлдэ партийно-политическэ хэблэл hайнаар тараагшадта нэгэдэхи hуурии түлөө 100 түхэриг, хоёрдохи hуурида 50 түхэригэй хоёр шан, гурбадахи-30 түхэригэй гурбан шан барюулагдахаар хараалагдана. Мүн саг үргэлжын захилай hонин hонин номуудые хубаарилхабди.

Юрэдөө, удаан ноёшоржо байнгүй, газетэ, журналнуудта захил хэхэ хүдэлмэриие эмхитэйгээр, эдэбхитэйгээр түргэн болзор соо үнгэргэхэ ёhотойбди.

В. ХАНДУЕВ,
КПСС-эй Зэдын райкомой секретарь.

ХАЙРАН ОВОЩ ХОСОРНО

Манай Буряад республикада Эдеэ хоолой программа шиидхэлсэхын тула Хитадай Арадай Республикын Үбэр-Монголhоо 20 хүн ерэжэ, Зэдын районой Ленинэй, Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудта огородой элдэб зүйлнүүдые тарижа ургуулдаг болонхой гэжэ дуулаа ёhотойт. Эдэнэр республикын Агропромышленна нэгэдэлтэй 5 жэлэй болзорсор тусхай хэлсээ баталаад, манай нютаг руу ерэhэн байна. hаяхан танай корреспондент Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо хүрэжэ, хитад огородшодтой, тэдэнэй ажабайдалтай, ажал хүдэлмэритэйнь танилсаба. Байгша оной март hара соо ерэhэн залуу хитад эрхэтэд томо сагаан шулуун байшангай хэдэн таhалганууд соо түбхинөөд, ажалаа эрхимээр ябуулжа байнхай.

— Нютагай колхозой хүтэлбэрилэгшэд, Гэгээтэ тосхоной ород, буряад зон бидэниие hайнаар, хүндэтэйгөөр* угтаа. hайн байрада түбхинүүлээ hэн. Энээндэнь баяртайбди, ажаллахада урматай. Гансал Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо ошожо, хүтэлбэрилэгшэдтэйгээ, нүхэдтэйгөө уулзаад, хөөрэлдөөд ерэхэ гэхэдэмнай, транспорт үгэнгүй голхоруулна,— гэжэ даргань Сяо Цээ Минь хэлэнэ.

Хитад нүхэд 12 теплицэ соо үгэрсэ, помидор ургуулаа. Нэгэ теплицэнь 30 метр ута, 5 метр үргэн юм. Хамта 1800 дүрбэлжэн метр талмайтай. Эдэниие нёдондо жэлдэ Хитадhaa тусхай барилгашад ерэжэ, шабараар бариhан байгаа. Гадна 5 гектар поли дээрэ капуста, чеснок, hонгино таряад, hайнаар ургуулна.

— Түрүүшын жэл хадань эдэ теплицэнүүдhээ болон поли дээрэhээ хэды шэнээн ургаса хуряажа абахаяа багсаажашье мэдэнэгүйбди. Жэшээлхэдэ, нютагтаа 50 дүрбэлжэн метр газар дээрэhээ 3000 кг хүрэтэр hонгино хуряадаг байнабди. Танай нютагай байгаалиин уларилда эды шэнээн ургаса абахамнай бэрхэтэй, ядахадаа, хахадыншье абаа hээмнай, hайн бэлэй. Эдэ үдэрнүүдтэ теплицэнүүд соохоо 4—5 үдэр болоод лэ, 1 мянган килограммhaa дээшэ үгэрсэ хурлагаад, колхозой складта тушаанабди,— гэжэ монгол хэлэ hайн мэдэхэ Шэн Жень Юань хөөрэбэ.

— Та залуу аад, монгол хэлэндэ яагаа бэрхэ байнат?— гэhэн асуудалда Шэн Жень энеэбхилээд: Манай дунда монгол угсаатан олон юм. Теэд олонхинь түрэл хэлэеэ мэдэдэггүй. Би таабай, тоөбиитэеэ эрэ болоhон хадаа хэлэеэ мартаагүй байнаб. Бидэ Үбэр-Монголой Улаан-Чаб аймагhaa ерэhэн байнабди. Аймагаймнай түб Хүх-Хото юм. Монголой ехэ түүхэдэ ороhон суутай хото даа,— гэбэ.

Хитад огородшод намартаа ургасаяа хуряажа, колхоздо тушаагаад нютагаа бусаха. Харин хойто жэлдэ эртэхэн ерэжэ, манай нютагай байгаалиин уларилые танинхайнууд шэнэ тарилгаяа эхилхэ. Ерэхэ жэлэй тарилгада hайн гэгшын бэлэдхэл хээд, нютагаа бусахаар эрмэлзэнэ.

Огородшодой үдын хоол барихаяа байрадаа ерэхэдэнь, тогоошон Кун Чуй Вэн элдэб янзын амтатай хоол бэлдэнхэй, нүхэдөө угтажа байгаа hэн. «Хитад тогоошодой эди шэдидэ Гэгээтэй нютагай эзэн эхэнэрнүүдые hургаха аргатнай олдохогүй гү?»— гэжэ тэрээндэ хандахада:—«Зүйтэй байгаа, теэд нэгэшье хүн мүнөө дээрэ ханданагүйл даа»,— гэбэ.

Табан жэлэй туршада хитад нүхэдтэйгөө hайса танилсажа, тэдэнэй огород ургуулдаг, эдеэ хоол бэлэдхэдэг дүй дүршэлдэнь hуража абаа hаа, гэгээтынхидтэ үлүү бэшэл hэн.

— Хитад нүхэднай Зэдын районой арад зониие огородой эдеэ хоолоор элбэгээр хангахань,— гэжэ Гэгээтэдэ ерэhэн КПСС-эй Зэдын райкомой нэгэдэхи секретарь В. А. Иванов омогорхоо бэлэй.

Зүгөөр хитадуудай элбэгээр тушааhан үгэрсэ, помидор тэрэ дороо наймаанда гарангүй, колхозой склад соо муудажа, үжэжэ байhаниинь харамтай.

— Яана гээшэбта, иишэ-тиишэнь абаашажа худалдахаяа яанабта?— гэhэн тэмдэглэлдэ колхозой ахамад агроном В. М. Анисимов иимэ харюу үгэбэ:

— Петропавловка абаашахадамнай, наймаанда гаража үгэнэгүй. Юуб гэхэдэ, Зэдын районой зон районой түбтэшье, хүдөө тосхонуудташье өөhэдын огородтой бшуу. Хитадуудай ургуулhан үгэрсэ, помидорой амтатай, шэмэтэй гээшэнь аргагүй. Хайран юумэн сөг болзортоо наймаанда гарангүй хосорнол даа.

Теэд Зэдын зоной абахагүй hаа, хүршэ хадалиг Захааминай нютагуудта Үлэгшэнhөө эхилээд, Далахай хүрэтэр, абаашажа худалдахада, эндэхи наймаанай эмхи зургаануудта хэлсэгдэhэн сэнгээр тушаахада яаха юм?

Транспортаар ядарhан хитад огородшодой гомдол тухай колхозой правлениин түрүүлэгшэ В. Л. Цыбиковтэ, партийна организациин секретарь А. Д. Бадмаевта мэдүүлээ hэм.

М. ГОНЧИКОВ,
манай корр.

Улаан-Үдын вагонно депо. Эндэ дүрбэн нечетно паркада дүрбэн операторнууд тон харюусалгатай хүдэлдэг. Тэдэнэр ээлжээлээд 12 часаар дүрбэн халаанда хүдэлнэ. Операторнуудай дунда Антонида Рудак, Валентина Бадмаева, ахалагша оператор Александр Сухов гэгшэд коллектив соогоо мэдээжэ болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: оператор Антонида Рудак
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Хартаабхашадай анхаралда

ГУТААНГҮЙ АБАХА ГЭБЭЛ

(МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ)

Хабартаа, зунай эхеэр хуурай, гандуу уларилтай байгаад, hүүлээрнь хура бороо ходо орожо, шииг нойто ехэтэй газарта хартаабхын ургасада фитофтороз үбшэнэй дэлгэрэлгэ түргэдөө.

Энэ шииг нойтонhоо бии болодог үбшэн юм. Тэрэ хура бороогой дуhалнуудhaa, шүүдэрhээ бии болоно, түрүүн хартаабхын эшэ, набша намаада халдаад, hүүлдэнь үндэhэндэнь ородог. Илангаяа хартаабха малтаха үедэ газарай хүрьhэнэй дээрэхи шоройhoo гү, али эшэhээ тэрэ үбшэн дамжажа, хартаабхада халдана.

Харин хадагалагдажа байhан хартаабхада бэе бэеhээнь үбшэн халдадаггүй. Гэбэшье тэндэнь фитофтороз үбшэнэй микроорганизмуудай болоо hаань, хадагалагдажа байhан хартаабха үжэжэ, гутажа болохо. Илангаяа тэрэ хуурайгаар үжэжэ эхилдэг.

Хартаабхын фитофтороз үбшөөр үбдэhые яагаад мэдэхэб? Түрүүн тарялангда ургажа байhан хартаабхын эшэ намаан соохорлон хүрилжэ эхилдэг. Юуб гэхэдэ, хартаабхын урэhэн үбшэнтэй гү, али урдаа жэлдэнь таригдаhан хартаабха үбшэнтэй байгаа гээшэ.

Энэ жэлдэ республикын ажахынуудта таригдаhан 10 мянган гектар хартаабхын 6 мянган гектарай ургаса фитофтороз үбшэнтэй гэжэ шэнжэлгэ харуулаа. Кабанскын, Прибайкалиин районуудта нилээд ехэ газарта хартаабхынь ургаса үбшэнтэй гэжэ элирүүлэгдээ.

Иимэ эрхэ байдалда ажахынуудта хартаабхын хадагалагдажа байхадаа үжэхэ, гутахагүйнь тула наринаар хуряажа абаха, гэмтээхэгүй гэжэ оролдохо хэрэгтэй. Малтахынгаа урда 2—5 үдэр түрүүн эшэнүүдые амяарайнь сабшажа абаха, таряланhaa холо болгохо шухала.

Малтаhанайнгаа hүүлдэ хартаабхые талада адхажа, 3—4 час нара, hалхинда хатааха, hүүрээхэдэ hайн. Хадагалдаг байра-хранилищи соо ямар температуратай, ямар агаартай байнаб, тэрээнhээ хартаабхын шанарынь дулдыдадаг. Түрүүн хартаабхые хадагалалгада адхаад байхадаа түрүүшээр байра соонь 10—15 хоногой туршада 15—18 градус дулаан байлгабал зохисотой. Тиихэдэл хартаабхын шулгарhан, нюлгарhан хальhан түргэн бүтэдэг, эдэгэдэг. Хартаабхын фитофтороз гү, али ондоошье бактериальна үбшөөр үбдэнхэй гэжэ тодоруулаа hаа, эмшэлгын тэрэ болзорынь 20 хоног хүрэтэр hунааха, 11—13 градус дулаан байлгаха хэрэгтэй. Тэрэ 20 хоногойнь үнгэрhэн хойно байра-хранилищи соохи температурые 11—13 градусhaa 2—5 градус хүрэтэр дулаанынь доошолуулхада болоно. Шииг нойтониинь 85—95 процент байха ёhотой.

Саашадаа үбэлынь хартаабхын хадагалагдажа байhан газарта 1,5—2 градус дулаан байлгаха, үжэhэн, муудаhан хартаабхые тойронхитойень түүжэ абаха хэрэгтэй.

Иимэ заабаринуудые жэншэдгүй сахяад байгаа hаа, хартаабхые үлүү ехээр гутаан муудхаангүй, гээлтэ хоролтодо ехэ оруулангүй хадагалха арга бии.

А. БОТОЕВА,
ургамал хамгаалгын станциин лабораториие даагша.

ХҮПЕЭСҮҮД САГААРУУЛАГДАНА

Хүпеэсүүдэй элбэг дэлбэг наймаагаа эрхилдэг байhан Москва руу hанал бодолоороо аяншалаад үзэхэдэ, үйдхар түрүүлнэ. Амтан эдеэ дэлгэhэн тагууд, олон тоото алаабхинууд ба магазинханууд хуушанай фото-зурагууд дээрэ буулгагдэнхай. Тэрэ үеын хүнүүдэй гэршэлhэнэй ёhoop, юрын миндэhанhaa эхилээд, булган дэгэл хүрэтэр — хамаг юумэ хуу худалдажа абахаар байгаа. Хүпеэсүүдэй клубай учредительнэ суглаанда бэлдэлгын үедэ суглуулагдажа байhан выставкын хубида тэдэ зурагууд бии.

— «Хаб харанхы хан түрэ» тухай имагтал А. Островскиин зүжэгүүдhээ мүнөө дуулаха аабди? Драматург иигэжэ хүпеэсүүдэй буусануудые нэрлэhэн байдаг. Үгы болоhон хүпеэсүүдэй үеи hадаhанuудые нэгэдүүлhэн холбоон юундэ хэрэгтэй юм? — гэhэн асуудал энэ түбэй хүдэлмэрилэгшэ О. Грачевада табигдаба.

— Манай зорилго хадаа гэгээрүүлгэ болоно. Мүнөө бидэ хүпеэсүүд тухай юу мэдэнэбибди?—Хүрээ hахалтай, хүдэр сабхитай, торгон самсатай, тогтонижоhон обраазой ёhoop, архинша, тэнэг аашатай. Гэхэ зуура хүпеэсүүдэй ажал ябуулгын түүхэдэ алдарта хуудаhанууд үсөөн бэшэ. Тэдэниие бидэ hануулха гэнэбди. Музей байгуулхабди, лекцинүүдые эмхидхэхэбди, уг изагуурнуудыень шэнжэлхэбди,— гэжэ тэрэ харюусаба.

Ольга Николаевна энэ бэдэрэлгэдэ оролсохо ёhooроо оролсоо. Тэрэнэй уг гарбал хүпеэсүүдhээ эхитэй юм. Урдандаа сай наймаалдаг байhан Иконниковтоной обог мэдээжэ байгаа. Абрикосовтоной, Мамонтовтанай, Смирновтоной, Алвенишниковтэнэй, Нелидовтэнэй үри hадаhадай нэрэнүүд ерээдүйн клубай картотекэ соо мүнөө бэшэгдээ... hонирхолтойнь гэхэдэ, тэдэнэй нэгэниинь лэ коммерческэ хэрэг эрхилнэ. Зүгөөр кооператор интервью үгэдэггүй — мэдэгдэнгүй байгаашань дээрэ: рэкет гээшэ уг гарбалайхидтань занадаггүй hэмнай.

— Мэдэнэ гүт, мүнөөдэр хэрэг эрхилэгшэдэй заримшуулhaa хүпеэсүүд юугээрээ илгардаг байгааб? — гэжэ Ольга Николаевна hурана.— Миллионтонгуудшье, дунда шадалтай наймаашадшье буян үйлэдхэхэ хэрэгтэ элбэгээр зөөри гаргадаг байгаа. Тиимэ буяншадай — Третьяков, Мамонтов, Морозов, Рябушинский гэхэ мэтын үсөөхэн зоной обог нэрэ түүхэдэ үлэнхэй... Үнэн дээрээ тэдэнэй тоо hураггүй олон байгаа.

Вологдын хүпеэс Христофор Леденцовой нэрыешье дурдаял даа. Түрүүшын ород революциин жэлнүүдтэ хүдэлмэришэдтэ туhалха жаса байгуулhан хүн юм. Хожомынь Эсэгэ оронойнгоо эрдэмэй хүгжэлтэдэ бүхы мүнгэеэ дамжуулhан байдаг. Хүпеэсүүд Смирновтон (мяха, ногоон ургамал, фрукт, овощ наймаалдаг байгаа) Санкт-Петербургын туhаламжын хэрэгтэ жэл бүри 100 мянгаад түхэриг үргэл хэдэг hэн гэхэ. Рязаньhaa угтай хүпеэс Гавриил Рюмин гэгшэ уг гарбалайнгаа буян үйлэдхэхэ хэрэгые Росcиhaa гадуур — хилын саана үргэлжэлүүлhэн юм: Швейцариин Лозанна хотодо университет барюулаа. Тиигэжэ тус хотын гол гудамжа тэрэнэй нэрые зүүдэг.

— Манай оронойхид угаа мартамхай байна даа,— гэжэ О. Грачева гунигтайгаар хэлэнэ.— hаяхан манда Л. Большаков гэжэ хүн хандаа. Ном hударай наймаа эрхилдэг байhан элинсэг хулинсагуудынь хуушанай ород гар бэшэгүүдэй коллекциие Румянцевска музейдэ бэлэглэhэн юм. Харин энэ бэлэгые хадагалжа байдаг В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ СССР-эй библиотекэдэ энээн тухай мэдэдэггүй, үри hадаhыень оруулдаггүй байна. Үгышье hаа, ондоо жэшээ дурдая: Солдатенков хүпеэсэй зөөрөөр баригдаhыень hануулhан юуншье Боткинско больницын үбэр талада байхагүй. Эсэгэ орондоо hайн дураараа туhалдаг байhан бүхы хүнүүдэй нэрые марталгаhaa hэргээхэ гээшэ манай зорилгонуудай нэгэн болоно.

Шэнэ клубай бүхы түсэбүүд үнгэрhэн сагтай холбоотой гэжэ hанаха хэрэггүй. Хари гүрэнүүдэй банкнуудта хадагалагдажа байдаг зөөриень үри садаhартань бусааха, юридическэ эрхыень хамгаалха талаар клуб өөрынгөө гэшүүдтэ туhалха байна.

Хүпеэсүүдэй клубай учредительнэ суглаан дээрэ гол шухала эдэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхэ. Устав баталагдан абтаха, удамарша hунгагдаха, мүн баhа hүлдэ тэмдэг баталагдаха. hүлдэ тэмдэгэй тэг дунда Москвагай гербэтэй лаврын мүшэр, худалдаа наймаанай бурхан болоhон Меркуриин засагай тэмдэг хажуу талаарнь оршохо. Мүнөөдэрэй дэлгүүрэй албатаниие Меркурий бурхан харагалзалга доро абаа hаань, hайн юм hэн. Дэлгүүрэй мүнөөдэрэй албатанай ажал ябуулгаhaa худалдаа наймаанай тагуудай байдал дулдыдана бшуу. Уг гарбалгүй коммерсантнууд клубай гэшүүд болоно шадаха гээшэ гү?

— Арсалта байхагүй,— гэhэн харюу үгтэбэ.— Хэрбээ хүпеэсүүдэй hайхан ёhо заншалда үнэн сэхэ байгаа hаа гэхэ гү, али имагтал өөрынгөө баяжалгын талые харангүй, дүтынгөө хүнүүд тухай оролдодог, общестын кризисhээ гараха хэрэгтэ туhалдаг байгаа hаань, арсалта оройдоошье байхагүй.

О. КОСТРОМИНА,
ТАСС-ай корр.

Москва.

Совет Социалис Республиканууд Союзай Президентын УКАЗ

БАЙГАЛ-АМАРАЙ ТҮМЭР ЗАМАЙ БАРИЛГАДА БА ТЭРЭНИИЕ БҮХЫДЭНЬ САГ ҮРГЭЛЖЫН АШАГЛАЛГАДА ҮГЭЛГЭДЭ СССР-эй ТРАНСПОРТНА БАРИЛГЫН МИНИСТЕРСТВЫН ПРЕДПРИЯТИНУУДАЙ, НЭГЭДЭЛНҮҮДЭЙ БА ЭМХИНҮҮДЭЙ ИЛАНГАЯА ШАЛГАРhАН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ СССР-эй ОРДЕН БА МЕДАЛЬНУУДААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Байгал-Амарай түмэр замай барилгада ба тэрэниие бүхыдэнь саг үргэлжын ашаглалгада оруулха хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулhанай түлөө шагнаха гэбэл:

Буряадай АССР-hээ:

ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР

Гаценко Виктор Федоровичые — барилгын «БАМтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 19-дэхи отрядай комплексно бригадын бригадир.

Новолодский Константин Ивановичые —«Нижнеангарсктрансстрой» трестын автобазын автомобилиин жолоошон.

Романов Александр Павловичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшэ. (hаhа бараhанайнь hүүлдэ).

Сериков Николай Николаевичые—барилгын «БАМтоннельстрой» управлениин оньhожоруулгын управлениин начальник.

Шестаков Иван Николаевичые — «ЗапБамстроймеханизация» трестын оньhожоруулагдамал 136-дахи колонныи комплексно бригадын бригадир.

ОКТЯБРИИН РЕВОЛЮЦИИН ОРДЕНООР

Андруша Василий Григорьевичые —«Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 581-дэхи поездын ажал эрхилэгшэ.

Казанцев Михаил Степановичые — «ЗапБамстроймеханизация» трестын оньhожоруулагдамал 137-дохи колонныи экскаваторай машинист.

Касапов Рудольф Изяевичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин ахамад инженер.

Кравченко Михаил Яковлевичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 575-дахи поездын модошо дархан.

Новолодский Илья Семеновичые — «Бамстройиндустрия» нэгэдэлэй түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй Таловска заводой хэбшэдэй бригадир.

Переверзев Владимир Ивановичые — хүүргэ барилгын 9-дэхи трестын хүүргэ баригшадай 52-дохи отрядай хабсаргагша.

Сазонов Сергей Ивановичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын оньhожоруулгын управлениин бульдозерой машинист.

Ширяев Виктор Николаевичые — «ЗапБамстроймеханизация» трестын оньhожоруулагдамал 161-дэхи колоннын бульдозерой машинист.

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

Авдеев Иван Ивановичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 18-дахи отрядай начальник.

Бодкар Михаил Ивановичые — «Запбамстроймеханизация» трестын оньhожоруулагдамал 142-дохи колонныи начальник.

Бодров Владимир Андреевичые — арадай депутадуудай Северобайкальскын городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

Вердыева Татьяна Михайловнае — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын хүдэлмэришэдые хангалгын управлениин начальник.

Воронин Валерий Николаевичые—барилгын Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 21-дэхи отрядай проходчик.

Горбатенко Владимир Сергеевичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 708-дахи поездын хабсаргагша.

Дергачев Анатолий Григорьевичые — «Запбамстроймеханизация» трестын оньhожоруулагдамал 136-дахи колоннын начальник.

Дьяченко Анатолий Михайловичые— «Нижнеангарсктрансстрой» трестын автобазын автомобилиин жолоошон.

Заец Петр Даниловичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин үйлэдбэриин-технологическа бүридүүлгын управлениин начальник.

Зайцев Николай Ефимовичые— «Запбамстроймеханизация» трестын оньhожоруулагдамал 138-дахи колоннын экскаваторай машинист.

Калимуллин Борис Зиннатулловичые — «Запбамстроймеханизация» трестын оньhожоруулагдамал 136-дахи колоннын бульдозерой машинист.

Колесниченко Анатолий Михайловичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 22-дохи отрядай проходчик.

Кравченко Анатолий Прокофьевичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестые эрхилэгшын орлогшо.

Кудрявцев Николай Петровичые —«Запбамстроймеханизация» трестын оньhожоруулагдамал 163-дахи колоннын электро-гагнууршан.

Кузнецов Геннадий Викторовичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 11-дэхи отрядай проходчик.

Леонов Евгений Петровичые — хүүргэ барилгын 9-дэхи трестын хүүргэ барилгын 53-дахи отрядай электромонтер.

Маевский Владислав Всеволодовичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 669-дэхи поездын начальник.

Малинников Алексей Павловичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 694-дэхи поездын начальник.

Никитин Сергей Трофимовичые— Е. Ф. Кожевниковэй нэрэмжэтэ «Мостостройиндустрия» нэгэдэлэй хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй Улаан-Үдын завсдой цехэй начальнигай орлогшо.

Николенко Михаил Федоровичые — «Запбамстроймеханизация» трестын эрхилэгшын орлогшо.

Пащенко Петр Петровичые — Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 608-дахи поездын бетонщик.

Рухленко Александр Петровичые — «Бамстройиндустрия» нэгэдэлэй түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй Таловска заводой директор.

Рыбалкин Петр Ивановичые — хүүргэ барилгын 9-дэхи трестын хүүргэ барилгын 97-дохи отрядай ахалагша ажал эрхилэгшэ.

Семенюта Николай Николаевичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 19-дэхи отрядай начальник.

Сергеенкова Любовь Александровнае — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 575-дахи поездын шэрдэгшэ.

Сергунцов Анатолий Иосифовичые — «Бамтрансвзрывпром» трестын мэргэжүүлэгдэhэн хүтэлбэриин 88-дахи управлениин начальник.

Сирмаи Геннадий Ярославовичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 22-дохи отрядай начальник.

Смирнов Виталий Осиповичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 22-дохи отрядай проходчик.

Старков Николай Петровичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 651-дэхи поездын комплексно бригадын бригадир.

Суворов Валерий Константиновичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын оньhожоруулгын управлениин начальнигай орлогшо.

Ткачев Олег Федоровичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин нэгэдхэмэл автотранспортна предприятиин автомобилиин жолоошон.

Туркин Виктор Григорьевичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 572-дохи поездын бульдозерой машинист.

Ураков Валентин Ивановичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 670-дахи поездын начальник.

Черников Владимир Степановичые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 597-дохи поездын ахалагша ажал эрхилэгшэ.

Черниченко Николай Александровичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин оньhожоруулгын управлениин экскаваторай машинист.

Яковенко Виктор Ивановичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 12-дохи отрядай электро-гагнууршан.

Яримака Павел Петровичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин тоннельнэ 11-дэхи отрядай начальник.

АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ОРДЕНООР

Абдукаримов Исен Жангировичые — хүүргэ барилгын 9-дэхи трестын хүүргэ барилгын 52-дохи отрядай хабсаргагша.

Алимурадов Мустафа Черкез оглые — «Нижнеангарсктрансстрой» трестын барилга-хабсаралгын 581-дэхи поездын механик.

Алкацев Петр Захаровичые — барилгын «Бамтоннельстрой» управлениин нэгэдхэмэл автотранспортна предприятиин начальник.

ВЛАДИКАВКАЗ. Хойто Осетидэ кукурузын ургаса хуряагдаба. Терек, Ардон мүрэнүүдэй эрьеэр оршодог колхоз, совхозууд үндэр ургаса абажа амжаба. Гектар бүхэнhөө дунда зэргээр 45 центнер ургаса хуряагдаа юм. Хамтын, арендна ба бүлын подрядай гурим нэбтэрүүлhэн коллективүүд бүришье үндэр ургаса абаа. Эндэ индустриальна технологи хэрэглэгдэнэ, уhалагдадаг талмай үргэдхэгдэнэ.

Совет

ВЫБОРГ (Ленинградска область). Выборгын судна бүтээлгын заводой, Ленинградай «М. И. Калининай нэрэмжэтэ завод» нэгэдэлэй хүдэлмэришэд облостиин «Матросово» совхозтой шеф ёhоной харилсаатай юм. Тэдэнэр хамтын хүсөөр тарилдаг, Хүдэлмэришэд ургасаяа совхозой ... галдаг газарта ... Тиин тэдэнэр ... шанартай ... дахa арга боломж... бшуу.

Арадуудай эбтэй бүлэ соо

ХАЛЬМАГ ОРОНОЙ МАГТААЛ ДУУН

[illegible]ьмаг арадай гайхамшагта зохёол болохо «Джангарай» [illegible] жэлэй ойн баяр һаяшаг үргэнөөр тэмдэглэгдэбэ. [illegible] байдартэ манай ороной аха дүү арадуудай түлөө[illegible] гадна хилын саанаһаа айлшад олоор уригдаһан [illegible] Манай республикын делегацие Буряадай АССР-эй [illegible] Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. САГАНОВ хүтэлбэ[illegible].

[illegible] арадай эмшэлэгшэ, Буряадай АССР-эй арадай депутат Матвей Рабданович ЧОЙБОНОВ Хальмагай АССР-[illegible] Соведэй тухай уряалаар һамгантаа аха [illegible] ехэ һайндэртэ хабаадалсажа ерэһэн. Республикын түб—Элистэдэ, мүн хизааргүй үргэн талата Хальмаг [illegible] нютагуудта хараһан үзэһэн тухайгаа тэрэнэй [illegible] уншагшадайнгаа анхаралда дурадханабди.

[illegible]ай аха дүү хальмаг [illegible]дай эртэ урдын агууехэ [illegible] зохёол «Джангарай» [illegible] ойн баярай [illegible] делгэрэн [illegible] талата хи-[illegible] бүхэндэ үргэ-[illegible]дэгдэжэ.

[illegible] оршодог [illegible] профсоюзуудай [illegible] соо «Джангарай» [illegible] ойдо зориулагдаһан [illegible] ёһололой суглаан [illegible] Верховно Соведэй [illegible] В. М. Басанов [illegible] нээжэ, Хальмагай [illegible] ССР-эй арадай [illegible] Д. Н. Кугультинова [illegible]. Тэрэ хадаа энэ [illegible] дашарамдуулан, [illegible] амаршалгын [illegible] Президент М. С. Горбачевой баярай бэшэг уншаа. [illegible] Хальмагай АССР-эй [illegible] Соведэй Түрүүлэгшэ [illegible] Басанов элидхэл [illegible] хэһэн.

[illegible] Федерациин Верховно [illegible] Түрүүлэгшын орлогшо [illegible] Советэй Союзай [illegible] Бадмаев, Монго[illegible] Арадай республикын [illegible] аймгүүдэй Хурлай [illegible] Темирбаатар, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. [illegible] профессор [illegible], хамба-лама Даг[illegible] (МНР), Монголшо эрдэмтэдэй улсхоорондын ассоциациин генеральна секретарь Ш. Бира, бага янатанай [illegible] институдай директор, профессор Лю Куйли (Хитад Арадай республика), [illegible] профессор Дж. Крюгер (США), [illegible] штадай Хауэлл [illegible] мэр М. Фергюссон, монгол угсаата арадуудай фольклор шэнжэлдэг бүлгэмэй [illegible] отделениин «Ойрад шэнжэлгэнүүд» гэһэн [illegible] редактор Т. Джамбалова, [illegible] Арадай республикын [illegible] «[illegible] маркетинг» [illegible] консультант Д. Н. [illegible] (США) болон союзна республиканууд, мүн Россиин автономито республиканууд, область, хизаарнуудай түлөөлэгшэд хальмаг арадые, монгол угсаата арадуудые энэ ехэ һайндэр [illegible] сугларһанда хабаадагшадые халуунаар амаршалаа.

[illegible] ёһололой энэ суглаан [illegible] Крымэй астрофизическэ [illegible] обсерваториин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ Н. С. Черных [illegible] һонин мэдээсэл хэлэбэ. [illegible] хадаа совет астрономуудай олоһон зэмбүүгэй бага планетэнүүдэй нэгые «Джангар» гэжэ нэрлэбэ [illegible] хэлээ. Энэ хадаа хальмаг арадай гайхамшагта зохёолой нэрэ хүндые ёһолжо болоно ха юм.

ХАЛЬМАГ баатар Джангар хадаа Илья Муромец, Давид Сасунский, Манас, Кобланды-батыр, Кёр-оглы, Алпамыш, Гэсэр-баатар болон арадуудай солоёо дуудуулһан бусадшье баатарнууд мэтэ хэмэр муу муухайе усадхан сөржэ, амгалан жаргалта байдал мандуулхаяа энэ түбидэ түрэһэн байгаал. һайн һайхан ажабайдал тухай, хүн түрэлтэнэй «алтан үе» тухай, бодиг саган сэдьхэлэй [illegible] гүрэн түрэ тухай арадуудай [illegible] зохёолнуудай соогоо [illegible] түүрэдэг байгаал. Тиимэһээ [illegible].

«Джангарай» 550 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байһан тэдэ үдэрнүүдтэ «бидэ хэд гэээшэбди, манай сэдьхэлэй оюун бодол хэйшээ тэгүүлнэб» гэһэн асуудалнууд ой ухаанда ээлэлдэн түрэжэ байгаа һэн.

Манай аха дүү хальмагууд хадаа монгол угсаата арадуудай баруун захын һалаа болоно ха юм даа. Тэдэнэй анхан угсаата нютагынь Түбэй Ази бэлэй. XIV зуун жэлэй хоёрдохи хахадта монгол угсаатанай баруун һалаагай дүрбэн отог «Дербен ойрод» —«Дүрбэнэй холбоон» гэһэн нэгэдэл байгуулһан гэгдэдэг. Тиигэжэ тэрэнэй «ойрод» гэһэн эртын нэрэ гуримшаа ха юм.

XVII зуун жэлэй эхеэр хальмагууд Волго (Эжэл) мүрэниие гаталжа, европынхид болоод ород арадтай хуби заяагаа нэгэдүүлһэн байгаа.

Хүн гээшэ ажабайдалайнгаа зарим үе шатануудта угайнгаа түүхэ домогоор һонирходог үйлэтэй гээшэ бэзэ? Эгээл тэрээн мэтэ хальмагуудшье мүнөөнэй орёо үе сагта арадайнгаа агуу ехэ зохёолдо түшэглэн хандажа, тэрэнэй оюун удха найруулга соо түүхын һургаалнуудые, бэхи бүхэ сюун соёл бодолой тэжээл бэдэржэ олоно ха юм.

Хальмаг арадай гайхамшагта зохёолой тон хэдынэй үедэ мүндэлһэн үдэр, жэлэй саг болзор гээшые сэхэ заажа хэлэхэнь мүнөө бэрхэтэй гэгдэдэг. Гэбэшье «550 жэл» гэхэдээ, эды шэнээн саг үеын саана тэрэ хадаа бүхэли ехэ зохёол болон бүрилдэнхэй байгаа гээшэ бэзэ.

«Джангар» хадаа монгол хэлэтэ арадуудай соёлтой үндэһөөрөө холбоотой, хальмагуудай эртэ урдын оюун соёлой дурасхаалта хүшөө мүн. Тиимэһээ энэ һайндэрые «Нюуса тобшын» 750 жэлэй ойе тэмдэглэһэн мэтээр Буряадай АССР-тэшье, Монголдошье, Хитадташье тэмдэглэжэ байна гээшэ. Хальмагай АССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ В. М. Басанов онсолон тэмдэглээ һэн.

Үнэхөөрөөшье, олон һалаатай энэ ульгэр хальмаг арадай олон үеынхидэй сэдьхэл зүрхэндэ хадуугдажа, оюун бодолынь хүгжөөһэн, эб нэгэтэ энэ дэлхэйн ажабайдалай түлөө, үнэн хэрэгэй түлөө тэмсэлдэ уряалдаг байгаа. Шэнэ орон [illegible], Росси соо олон хилые хальмаг сэрэгшэд хамгаалжа, арадайнгаа энэ ульгэрэй геройнуудай шэн габьяа дабшалдаг һэн. Эдэ хальмаг, ород арадуудай түүхын нэгэ хуудаһа, 1812 ондо Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда тэдэнэй суг хамта хэһэн тэмсэл дурдалтай. Граждан дайнай үедэшье хальмаг морин сэрэгшэд эрэлхэг габьяа харуулдаг байгаа. Мүн Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай фронтнууд дээрэ хальмаг арадай хүбүүдые дуратай ульгэрэйнь баатарнуудай шэн габьяа зоригжуулдаг һэн. Тиин Эрдни Деликовэй, Баатар Басановай, Лиджи Манджиевай эрэлхэг зориг домог болон түүхэдэ бэшэгдээ. Дайнай үедэ найман хальмаг хүбүүд Советскэ Союзай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. Эсэгэнэрэйнгээ эрэлхэг габьяагай ёһо заншалнуудые хүбүүдынь халан абана. Тэрэнэй толотомо гэршэ—һаяшаг Советскэ Союзай Герой болоһон полковник Валерий Очировые дурдалтай. Тэрэ мүнөө СССР-эй арадай депутат алдартай. Шэмэрүүн уларилта Сибирь руу намнуулжа, сүлүүлжэ байһан хүшэр үедөөшье «Джангарай» дуунууд түрэл арадайнгаа хайдал зоригынь болодог һэн ха. Тиимэһээл энэ арад һүнөөгүй.

АРАДАЙНГАА ирагуу һайхан дуунуудаар, гүн удхата домогуудаар Хальмаг орон урда сагһаа хойшо гайхамшагта уран зохёолшодой, гэгээрэл соёлшодой анхарал татадаг байгаа. Тиимэһээ хальмаг арад тухай ородой уран зохёолшод, уран зураашад энэрхы дулаанаар дурсадаг, «Джангар» ульгэрэй гүн удхые сэгнэдэг һэн. Хальмаг болон монгол хэлэ, түүхэ шэнжэлэгшэд В. Л. Котович, Н. Н. Пальмов, Б. Я. Владимирцов, Б. К. Пашков, С. А. Козин, А. В. Бурдуков, оршуулагша С. И. Липкин, уран зурааша В. А. Фаворский болон бусадые хальмаг арад хэзээдэшье хүндэтэйгөөр дурсан байхал. Юуб гэхэдэ тэдэнэйл ашата оролдолгоор хальмаг арадай эпическэ зохёолнууд шэнжэлэгдэһэн, оюун гүн удхаяа бодотоор тодоруулһаар байха.

«Джангарай» удха шанарые, хальмаг арадай соёлые улад зондоо ойлгуулха, дэлгэрүүлхэ талаар хальмаг уран зохёолшодой, алба хаагшадай элдэб үеын түлөөлэгшэд арадтаа хүндэтэйгөөр дурсагдан байхал. Тэдэнэй дэмбэрэлтэ хэрэгүүдые Совет Хальмагай мүнөө үеын уран зохёолшод, эрдэмтэд халан абанхай. Эдэ хадаа Хальмагай арадай поэт, СССР-эй арадай депутат Давид Кугультинов, Хальмагай арадай поэт Константин Эрендженов, поэтесса Вося Сангаджиева болон бусад.

Гайхамшагта ульгэрэй дуунууд арад зонойнгоо дунда уран гоёор гүйсэдхэдэг джангаршадай ашаар дэлгэржэ һонирхогдоно. Хальмагай агуу ехэ джангаршад Ээлян Овла, Мукебен Басангов, Даваа Шавалиев гэгшэдэй оюун бэлигтэ гүйсэдхэлгөөр «Джангарай» хамаг һайн һайхан зүйлнүүд: уран, баян үгэ, аялга нугалбаринь мүнөөнэй үетэндэ хүргэгдөө гэжэ онсо тэмдэглэгдээ.

1940 ондо «Джангарай» 500 жэлэй ойн баяр болоһон байгаа. Тэрэ сагһаа хойшо үнгэрһэн 50 жэл соо республикын ажабайдалда ехэ хубилалтанууд болоо юм бэзэ. Промышленна олон предприятинууд байгуулагдаа, барилгын индустри хүгжөө. Авто болон прибор заһабарилгын заводууд, мебелиин, трикотаж хубсаһанай фабриканууд, Каспийскэ машина бүтээлгын завод болоод эдеэ хоолой, хүнгэн промышленностиин предприятинууд мүнөө Хальмаг орондо дүүрэн хүсэндөө ашаглагдана.

ХҮДӨӨ ажахы хадаа Хальмагай экономикын гол үндэһэн болодог. Хонинной ноо-һо абалгаар энэ республика Россин Федераци соо 4-дэхи һуурида юм байна. 1989 ондо республикынгаа нэгэ хүндэ хүртэсын талаар эндэ 171 килограмм мяхан үйлэдбэрилэгдөө.

«Джангарай» соносогдожо байһан хальмаг хэлэ саашадань хүгжөөн һалбаруулха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Манай буряад хэлэн мэтэ хальмаг хэлэн гээшэ санскрит, түбэд, хитад, монгол, түүрэг, ород хэлэнүүдэй үнэтэй сэнтэй зүйлнүүдые халман абаһан байха юм.

1990—1991 онуудта Хальмагай радио, телевидени нютагайнгаа дамжуулгын хэмжээ үргэдхэхэ зорилготой байна. Тэрэнэй ашаар 1991 онһоо нааша нютагайнь бүхы дамжуулгануудай тэн хахадынь хальмаг хэлэн дээрэ ябуулагдахаар хараалагданхай.

«Джангарай» ойн баярые тэмдэглэһэн ушар ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг болобо гээшэ. Илангаяа гүрэн түрымнай, арадай ажахын бүхы һалбаринуудай хубилган шэнэлэгдэжэ байгаа энэ сагта арадуудай соёл-түүхын, түрүү үзэлтэ һанал бодолой дэмжэгдэн байгаа энэ үедэ хэзээ нэгэтэ гайхамшагта энэ ульгэр зохёожо, мүнөө үеынхидтэ хүргэһэн хальмаг арад, хүн ёһоной хүгжэлтэ дэбжэлтынгээ саашанхи хараа зорилгонуудые тодорхойлонхой.

Энэ һайндэртэ хариин оронуудаар ажаһуудаг жара гаран хальмагууд хүндэтэй мүрөөр буужа ерээ. Хэдэн арбаад жэлэй үнгэрһэн хойно тэдэнэр элинсэгүүдэйнгээ тоонтые эрьежэ, ойроһи хамаатанаараа, танил талатаяа уулзажа, мүн лэ ехэ баяр болоо гээшэ. «Джангар» ульгэрэй геройнууд хёмороо худалгүй, зоболон ядаралгүй сүлөө һүлдэтэй Бумбын жаргалта орон тухай бодомжолһон байдаг. Тиимэһээ шуургата үе сагта эхэ нютагһаа таһарһан улад ульгэр соогоо үргэгдэн һайшаагдаһан тэрэ нангин Бүмбынгөө оронииe сугларжа байгуулхашье байгаа аалам...

ХИЛЫН саанаһаа ерэһэн хальмаг айлшад республикын Городовиковско районоор айлшалба. Тэдэнэй дунда ан-хан эндэ түрэһэн 50 наһатай Клавдия Кучинова, 58 наһатай Андрей Бальзиров, 70 наһатай Болла Бадмаева гэгшэд байгаа. Бусадынь Европын олон гүрэнүүдтэ, олонхинь Америкын Холбоото Штадуудта, илангаяа Нью-Джерси штадай Хауэлл хотодо ажаһуугшад һэн. Тэдэнэр районой хүүгэдэй байшанда, һургуулинуудта видеомагнитофон болон микрокалькуляторнуудые, мүн бусадшье үнэтэ бэлэгүүдые баряа һэн.

Бидэшье, Буряад ороной бүлэг айлшад, Городовиковско районой «Комсомолец» совхозой суута директор Александр Бембеевич Баулинай уряалаар нютагайнь ажахын табан отделенеэр хоёр үдэр соо ябажа хараабди. Республикын түб — Элистэ хотодо хальмаг арадай энэ найр нааданай үедэ долоон районуудһаа 250-яад агта морид асарагдажа, ехэ урилдаан эмхидхэгдээ һэн. Эндэ мүн лэ тэмээгээр урилдалгые хаража, ехэтэ һонирхоо бэлэйбди.

Хальмагай анха түрүүшын оперо-балет «Джангар» гээшые тэндэ гастрольдо ерэһэн Буряадай оперо болон баледэй театрай коллектив түрүүшынхиеэ харуулжа, мүн лэ ехэ баярта һайндэр болоо. Хүгжэмтэ тэрэ ехэ зохёолой либреттые Б. Очиров, хүгжэмыень композитор П. Чонкушов бэшэжэ, В. Якшулов уранаар шэмэглэжэ табиһан байна. Буряадай мэдээжэ артистнууд Д. Дашиев, К. Базарсадаев, Г. Шойдагбаева, Г. Багадаев, В. Ганженко, Т. Дудеева болон бусад энэ хүгжэмтэ зүжэгтэ олоороо хабаадалсаа.

...Хальмаг ороной уряалаар Эжэл мүрэнэй саана, Каспиин далайн хойморооp нэмжыһэн хизааргүй тала нютагуудаар ажаһуудаг аха дүү арадтаа айлшалжа, талархан танилсажа, шэнэ һайхан нүхэдтэй болоно бусаһандаа хэмгүй ехэ баяртайбди.

Матвей ЧОЙБОНОВ,
Буряадай АССР-эй арадай депутат.

Элистэ — Улаан-Үдэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүн гарһаа) Г. В. Плехановай нэрэмжэтэ Москвагай арадай ажахын институт дүүргээд, Хальмагтаа коммерческэ ажалтай П. Е. КУРНЕЕВ, М. Р. ЧОЙБОНОВ, Хальмагай АССР-эй финансын министр Е. П. КУРНЕЕВ, Буряадай АССР-эй арадай депутат, республикын соёлой министрэй уялгые дүүргэгшэ Н. Ю. МАДУЕВ гэгшэд Элистэ хотодо болоһон уулзалгын үедэ.

ХЭБЛЭЛЭЙ ЭЗЭН ХЭН БОЛОХОБ?

Хэблэл тухай Хуули августын 1-һээ хүсэндөө оробо. Республика доторнай энэ хуули ямараар бэелүүлэгдэжэ байна гээшэб гэһэн асуудалда харюу үгэлгөөр хөөрөөгөө эхилхэмни. Тэрэнэй баталагдан абтахые үнихэнэй хүлеэгээ һэмди. Одоошье хэблэлдэ толилогдожо, тэрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, баталагдаад, хүсэндөө оробо гээшэ. Энэ хадаа эрхэ сүлөөтэйгөөр үгэ хэлэхэ, нюусагүйгөөр олондо мэдээсэхэ тухай гол ёһые бэелүүлхэ талаар ехэ алхам болоно. Жэшээнь, цензурые болюулһан тухай статьянь энээниие гэршэлнэ гэжэ һананаб.

Гэхэтэй хамта энэ документ соо дутуу дунданууд, зүрилдөөтэй юумэн бии. Тусхайлбал, хэблэлэй органуудые эмхидхэн байгуулагшадай, хэблэлшэдэй, редакцинуудай ажалша коллективүүдэй эрхэнүүд, уялганууд ямар байха ёһотойб гэжэ эсэслэн тодорхойлогдоогүй байһаар. Эгээл тиимэһээ коллективүүд тэрэнэй зарим статьянуудта хангалтагүйгөөр хандажа байһанаа мэдүүлнэ. Ашаүрэ ехэтэй хэблэлнүүдэй коллективүүдэй өөһэдынгөө олоһон ашаг олзые хэрэглэхэ эрхэгүй байһан ушарынь гайхал түрүүлнэ. Хэблэл тухай Хуули районно газетэнүүдэй редакцинуудай коллективүүдэй урда илангаяа олон асуудалнуудые табиба.

Республика дотор энэ документын ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай тоготолтой ха. Олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдые бүридхэлдэ абалга хадаа эгээл орёо хүшэр асуудал болоно. Манай республикада 22 районно (эдэнэй 11-ниинь оршуулагдадаг) 3 республиканска газетэ бии. Эдэнэр бултадаа ерэхэ жэлэй январиин 1 болотор бүридхэлдэ абтаха ёһотой. Хэблэл тухай Хуулиин үндэһөөр 18 наһа хүрэһэн СССР-эй эрхэтэн бүхэн газетэ хэблэжэ гаргаха эрхэтэй болонхой. Энээнэй тула тэрэ мэдүүлгэ барижа (Хэблэл тухай Хуули иимэ эрхэнүүдые арадай депутадуудай Соведүүдтэ тэдэнэй гүйсэдхэхэ комитедүүдтэ, мүн бидэнэртэ — Госкомиздадта олгобо), хэблэл гаргуулха аргатай байһанаа үндэһэлэн баримталжа, зүбшөөл абаха ёһотой.

Мүнөө дээрэ өөрын газетэ бэрлажа гаргуулха хүсэлэнтэй байһанаа үшөө хэншье дурадхаагүй. Албан зургаанууд, эмхинүүд иимэ хүсэлэнтэй байһанаа мэдүүлнэ. Харахагүй болон дүлии хүнүүдэй бүлгэмүүдтэй хамта инвалидуудай республиканска бүлгэмэй правлени газетэ гаргаха талаар мэдүүлгэ бариба. Инвалидуудай бүлгэмтэй хамта Улаан-Үдын «Аршалан абаралга» гэһэн бүлгэм хубияа түлэжэ, «Собор» гэжэ журнал гаргаха хүсэлэнтэй. Газетэнүүдые гаргаха дура хүсэлэнтэй байһанаа «Бурятагропромсоюз», Буряадай соёлой түб, Арадай эрдэм һуралсалай министерство болон бусад маанадта уридшалан һануулба. Мэдүүлгэ болон бусад саарһа дансануудые бариһан үдэрһөө хойшо һарын туршада шэнэ хэблэлнүүд бүридхэлдэ абтаха ёһотой.

Хэблэлнүүдые бүридхэлдэ абахын тула ямар документнүүд хэрэгтэйб? Эмхидхэн байгуулагшын мэдүүлгэ хэрэгтэй гэжэ хэлээ һэм. Зарим районуудта урдандаа арадай депутадуудай районно Соведтэй хамта КПСС-эй райком газетэ эмхидхэн байгуулагша болодог байгаа. Харин мүнөө зарим районуудта арадай депутадуудай районно Соведүүд хэблэл эмхидхэгшэ болоно.

Газетэ ба журнал ямар хэлэн дээрэ гарахаб, хаана байрлахаб, ямар зорилгонуудтай байхаб гэжэ мэдүүлгэ соогоо тэмдэглэхэ шухала. Неделидээ хэды дахин гарахаб, хэды шэнээн хэһэгээр барлагдахаб, хэды мүнгэн һомологдохо ёһотойб гэхэ мэтые мүн лэ тэмдэглэхэ шухала.

Ямар ушарта бүридхэлдэ абахые арсаха гээшэб? Хэблэл тухай Хуулиин 11-дэхи статьягай үндэһөөр хэрбээ хэблэлэй нэрын, тэрэнэй программын, үг зорилгонуудай 5-дахи статьягай дүримүүдтэ зүрюу харша байгаа һаань, газетэ гү, али журналые бүридхэлдэ абахые арсажа болохо. Гүрэнэй ба ниитын байгуулалтые унагаахые, хүсэ хэрэглэхые, хэрэгы ааша, үндэһэ яһанай илгаа, хёмороо гаргахые, ямар нэгэн шажиниие онсо үлүүгээр табихые һэдээ гү, али порнографи дэлгэрүүлээ һаань, өөһэдынгөө хараа бодолые бэелүүлхын тула уголовно хууляар хэһээгдэдэг бусад ябуулгануудые үүдхээ һаань, тэдэниие бүридхэлдэ абахагүй.

Адли нэрэтэй хэблэлнүүд бүридхэлдэ абтахагүй. Бүридхэлдэ абаха тухай арсалта бэшэгээр мэдүүлгэ баригшадта эльгээгдэхэ ёһотой. Тиихэдэ ямар ушарһаа бүридхэлдэ абтабагүй гээшэб гэжэ үндэһэлэн тайлбарилха шухала. Хэблэл тухай Хуулиин үндэһөөр 1 мянга хүрэтэр хэһэгээр гараха хэблэлнүүд бүридхэлдэ абтангүйгөөр барлагдаха аргатай.

Бүридхэлдэ абтахадаа, мүнгэ түлэлгын хэмжээн ямар бэ? Республикын Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой ёһоор, бүридхэлдэ абалгын мүнгэнэй хэмжээн иимэ байхаар тогтоогдоо: республиканска ба районно газетэнүүдтэ —500 түхэриг хүрэтэр, үхибүүдтэ зорюулагдаһан хэблэлнүүдтэ —250 түхэриг хүрэтэр. Энэ мүнгэн нютагай бюджедтэ оруулагдаха ёһотой.

Дэлгүүрэй харилсаануудай нэбтэрүүлэгдэхэдэ, гарзатай предприятинууд усадхагдаха гү, али баян спонсорнууд хэрэгтэй болохо. Районно бүхы газетэнүүд гарзатай юм. Эгээл тиимэһээ тэдэнэр хаагдаха болоно гээшэ гү? Нёдондо жэл «Байкальские огни» газетын редакци эгээл бага гарзатай байгаа һэн —26 мянган түхэриг. Хэдэн районно газетэнүүд тус тустаа 80 мянга гаран түхэригэй гарзатай байна. Ушар иимэһээ тэдэ тон хүшэр хүндэ байдалда орохо юм. Нёдондо жэлдэ РСФСР-эй Госкомиздат маанадта 1,5 миллион түхэригэй нэмэлтэ мүнгэ һомолоо һэн. Ерэхэ жэлдэ районно газетэнүүдые хэблэжэ гаргахын тула 4 миллион түхэриг хэрэгтэй болохо байна. Ушарынь юуб гэбэл, газетэнүүдые гаргалга, тараалга дунда зэргээр 2,5 дахин үнэтэй болобо бшуу. Энэмнай горитой мүнгэ зөөри гээшэ. Иимэ ехэ мүнгэ Буряадай АССР-тэ нэмэжэ үгэхэмнай бэрхэтэйхэн байха гэжэ РСФСР-эй Хэблэлэй ба олониитэдэ мэдээсэл тараалгын министерство (урдын Госкомиздадай үндэһэ һуури дээрэ тэрэ һаяхан байгуулагдаа) маанадта мэдээсэбэ.

Районно газетэнүүдэй гарзатай байһанһаа уламжалан, тэдэниие юрэл хааха гээшэ бэлэхэн хэрэг ааб даа. Тиихэдэмнай олон арбаад мянган уншагшаднай яаха болоноб? Нэн түрүүн редакцинуудай коллективүүд гарзануудаа хороожо эхилхэ ёһотой. Коммерческэ ажал ябуулха, соносхолнуудые гаргаха, бусад арга бэдэрхэ ушартай болоно. Үгы гэбэл, промышленна ба хүдөө ажахын предприятинуудай зүгһөө спонсорнуудые олоо һаань, бүришье һайн һааб даа.

Буряад хэлэн дээрэ оршуулагдадаг районно газетэнүүдые болюулжа, эндэһээ гараһан мүнгөөр республиканска уран зохёолой-публицистическэ газетэ гаргажа эхилбэл, таарамжатай гэһэн һанамжа бии.

Газетэ, журналнуудта захил хэлгэ сентябриин 1-һээ эхилээ. Теэд бидэниие хэн эмхидхэн байгуулха, хүтэлбэрилхэ гээшэб гэжэ районно газетэнүүд мэдээгүй байһаар.

Республиканска газетэнүүд ямар байдалтайб? Хэд тэдэнэй эмхидхэн байгуулагша болохо гээшэб гэһэн асуудал үшөөл шиидхэгдээгүй байһаар. «Буряад үнэн» газетэ хүндэ байдалда орохоо байна. Ушарынь юуб гэхэдэ, ород хэлэн дээрэ гарадаг газетэнүүдтэ орходоо тэрэ үсөөн хэһэгээр хэблэгдэнэ. Жэшээнь, энэ жэлдэ 400 мянга гаран түхэригэй гарзатай байха. Ерэхэ жэлдэ гарзань бүришье ехэ болохо магад. Үндэһэн хэлэн дээрэмнай хэблэгдэжэ гарадаг энэ газетын саашадаа хэблэгдэхын тула эмхидхэн байгуулагшань мүнгэ олохо болоно. Газетын эмхидхэн байгуулагшань эдэ үдэрнүүдтэ тодорхойлогдохо байха.

«Правда Бурятии» газетэ тиимэ ехэ бэшэшье һаа, ашаг олзотой юм. Гэбэшье энэ жэлдэ тэрээндэ захил абалга хүшэр бэрхэшээлтэйгээр ябажа байна...

В. РАДНАЕВ,
Хэблэлэй, полиграфиин ба номой наймаанай хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ.

ЭНИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ

«НАРА ХАРААГҮЙ НОГООНДОЛ...»

Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ композитор Владлен Пантаевай хүтэлбэри доро хүгжэм гээшэ тордиһогүйгөөр зэдэлээ. Тус композиторай болон бусадайшье олоной дуратай, мүн шэнэшье, монгол арадайшье дуунуудые дуушаднай жэгтэй һайханаар хангюурдажа, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтагдажал байгаа. Тэрээнһээ гадна артистнуудай хүдөө нютагта ажаһуугшадай ажабайдалһаа һабагшатай, мүн дэлхэйн драматургиин классикаһаашье абтаһан богонихон үйлэнүүдые шадабаритайгаар гүйсэдхэжэ, тэндэ сугларагшадые нилээд хүхеэһэн байха юм.

Эдэ хоёр бэлигтэнтэй, тайзан дээрэ гаража наадалгын баян дүршэлтэй болоһон С. Уладаева М. Елбонов хоёртой хамта ябаһан залуу артистнар Э. ба С. Жамбаловтан үгэнүүдыень болон аялгыень өөһэдынгөө зохёоһон дуунуудые онсо өөрсэ маягаар гитара доро дуулажа, харагшадта ехэтэ зохидшоогдоо. Гэхэ зуура эдэ хоёр залуушуулай драматическа бэлиг шадабариеньшье харагшад үндэрөөр сэгнэбэ.

Буряадай АССР-эй арадай артист М. Г. Елбонов хабаадагша бүхэнэйнгээ зохёохы намтар тухай, мүн Дээдэ-Хэжэнгэ нютаг тоонтотой аха заха нүхэд байһан Ч-Н. Гениисов, Д. Дондуков, С. Рабсалов, Ц. Дамдинов, С. Гончикова гэгшэдээ дурсан, театрайнгаа мүнөөнэй байдал болон ерээдүй тухай сугларагшадта хөөрэжэ, харагшадые соёлой талаар гэгээрүүлээ гэхэдэ, алдуу болохогүй. Юундэб гэхэдэ, тэдэниие хүсэд мэдэхэгүй залуу һүрэг ургажа байна ха юм.

Эдэрмэгэй клуб соо час хахадай туршада үргэлжэлһэн энэ концертые харагшад сэдьхэлэй үндэр хангалтатай бусаа һэн.

— Энэ наада хараагүй хүнүүд үтэгжүүлгэ абаагүй газартал, нара хараагүй ногоондол, бэеэ хохидообо даа. Харин минии сэдьхэл зүрхэндэмни сэсэгэй бадарһандал болошобо,— гэжэ нэгэ харагшын хэлэжэ байхада, нүгөөдүүлынь бүгэдэ дэмжэжэ,— яагаа бэрхэ ерээ гээшэбибди, — гэлдэн байгаа бэлэй. Бишье эдэ хүнүүдтэй нэгэ һанаатай байһанаа үнэнхэ зүрхэнһөө тэмдэглэнэб.

Зүгөөр... Эдэрмэг нютагаймни клуб соо хүн зон тэрэ үдэшэ яахадаа үсөөн байба гээшэб гэһэн бодолдо харюу бэдэрэн һуухадаа, өөрынгөө ябадаг үеые һанабаб...

Календарна һайндэрнүүдэй баяр ёһололой оршон байдалда тэмдэглэгдэхэдэ, хаанаһааашье ерэһэн, ямаршье концерт нааданда клубаар дүүрэн зон сугларда һэмнай. Хэжэнгээрхин наада знездэн, концерт зугаа болоходо, хүнгэнүүд, хуу хабаададаг, ябадаг зон гэжэ ондоо тээгүүрхин хэлсэдэг һэмнай. «Первомайский» совхозой директор байһан Л. В. Бадуев һайндэр бүхэндэ бүхы мэргэжэлтэдээ дахуулаад, конторододо һуудаг ажалтанаараа хамта нютагайнгаа клубта болодог үйлэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадагша һэн. Нютагай засагай түлөөлэгшэдгүй ямаршье хэмжээн тэндэ үнгэрдэггүй байгаа. Шэнэ жэлээр тиихэдэ ямар олон хүнүүд костюм, маска бэлдэжэ, одсо ехээр хүхилдэгшэ гээшэ һэм?

Эдэрмэгэй клубые даагшатай һанаа зобооһон эдэ асуудалнуудаар хубаалдахадаа, иимэ харюу дуулажа гайхабаб:— Манайтнай эндэхи һүүлэй үеын ноёд гэхэ хэншье клубта ябадаггүй юм гүб даа. Совхозой директорэй гү, али нютагай Соведэй түрүүлэгшын гү ерэжэ, ямар нэгэн һайндэрөөр ажалшадаа, нютагаархинаа амаршалхые үнинэй дуулахаяа болинхой агшабди. Тэдэмнай өөһэдөө гэр бүлэтээ клубтаа ябахагүйһөө гадна тушаалаараа мэдэлтэй хүнүүдэйшье уялгалдаггүй юм гүбэ. Ноёдой ошохогүй юумые бидэ яахаяа ошобо гээшэбибди — гэлдээд, зомнайшье клубтаа суглархаяа болишоо агша. Иимэ байдалтай байхада, клубай хүдэлмэрилэгшэдтэ ехэ хүндэ болонхой даа.

Үнэхөөрөөшье зониие хүдэлгэхэ, хабаадуулха гээ һаа, хүтэлбэрилэгшэд нэн түрүүн өөһэдөө юумэн бүхэнэй манлайда ябаха, жэшээ харуулха ёһотой. Уридша, түбһэндэ түрүү зэргэдэ ябадаг, ударидадагшые хүнүүд сохом лэ дахаха, хабаадаха, яабахагүйһөө аягүйрхэхэ жэшээтэй ха юм. Тус совхозой директорээр мүнөө хүдэлжэ байһан Д. С. Дондоков, нютагай Соведэй түрүүлэгшэ П. Д. Родионов гэгшэдэй улайха нюураараа зон тээшээ эрьежэ, нютаг соо тогтонижоһон байдалые хубилгахын түлөө оролдохыень хүсэгдэнэ.

Эндэһээ һабагша татан, гоёрдохи асуудалаа табихам ха. Мүнөө газетэ, журналнуудта захилай эхилээд байһан тухай мэдээжэ. Зүгөөр бултанда эли болоод байһан шалтагаанай үндэһөөр энэ жэлэй захилай хүндэшэгөөр үнгэрхэнь нюуса бэшэ. Би «Буряад үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэ һэн хойноо өөрынгөө түрэл газетын хуби заяан тухай һанаагаа табингүй аргамгүй. Үндэһэн буряад соёлоймнай, түрэл хэлэнэймнай хүгжэн һалбарха, мандаха хэрэгтэ хүдөө нютагуудта ажаһуугшад хүдөө ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд, нютагай зургаануудые даагшанар горитой хубитаяа оруулжа шадаха байна. Хэрбээ Эдэрмэгтэ тиигэдэг һаань, концерт нааданда хүн зон олоороо суглардаг, түрэл газетээ нютаг нютагаараа захидаг байха һэн ха даа.. Тэрэгүйдөө одоол үтэгжүүлэгдээгүй газартал, нара хараагүй ногоондол болохомнай. Теэд хараял даа, саг урдамнай үшөө бии.

В. ТОКТОХОЕВА.

УЛААН-БААТАР, сентябриин 18. (ТАСС-ай корреспондентнүүд Ким БОЛДОХОНОВ, Дугар САНЖИЕВ). «Бэе бэедээ этигэлгын ба социальна үнэн зүбые баталалгын үндэһэн дээрэ хүсэ хэрэглэдэггүй түби дэлхэйе байгуулхын тула» гэһэн уряа доро Эб найрамдалай түлөө Азиин буддистнуудай конференциин гэхэ гү, али АБКМ-ай Генеральна наймадахи кон-

АБКМ-ай ГЕНЕРАЛЬНА КОНФЕРЕНЦИ НЭЭГДЭБЭ

ференци мүнөөдэр эндэ нээгдэбэ. Дэлхэйн 23 оронһоо ерэһэн 120 гаран делегат, ажаглагшад ба айлшад тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадана. Тэдэнэр АБКМ-ай национальна болон нютагай түбүүдые, мүн шажан мүргэлэй, засаг түрын бэшэ, ниитын эмхинүүдые түлөөлнэ.

Тусхайта заншалай ёһоор, Генеральна конференциин нээгдэхын урда тээ газар дээрэ оршодог эхэ зүргаан зүйл хамаг амитадай энхэ амгалан оршохын түлөө, эб найрамдалай түлөө хамтын Гандантэгчэнлин гэжэ буддын шажанай хиидтэ хурал мүргэл болобо.

Һүүлээрнь зндэл, дасан дуганай ба ламанарай һургуулиин дэбисхэр дээрэ Эб найрамдалай дуган нээгдэжэ, Ази түбиин буддистнуудай эб найрамдалта шажанай улсхоорондын энэ эмхиин түрүүшын президент байһан Гомбожавай хүндэлэлдэ дурасхаалай самбар хадагдаба.

20 жэлэй туршада ажал ябуулха зуураа, засаг түрын бэшэ энэ эмхи хадаа эб найрамдалай түлөө болоно байдаг бүхэдэлхэйн хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, бүхы түбидэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ горитойхон хубитаяа оруулһан байна гэжэ АБКМ-ай мүнөөнэй президент Х. Гаадан зүблөөндэ хабаадагшадта хандан тэмдэглэбэ. Мүнөө үедэ Бангладештэ, Вьетнамда, Энэдхэгтэ, Камбоджодо, КНДР-тэ, Лаосто, Монголдо, Непалда, СССР-тэ, Шри-Ланкада, Японодо энэ эмхиин национальна ба нютагай түбүүд оршожо, горитой ехэ ажал ябуулжа байдаг.

Гэхэ зуура оршон тойронхи байгаалиие бузарлаха, үхэл тахалай аймшагтай зэбсэгүүдые үйлэдбэрилхэ ябадал үргэлжэлһөөр. Дэлхэй дээрэ олон хүн зон үлэсхэлэн байдалһаа үшөө гараадүй. Эдэ бүгэдые Азиин үргэн ниитэ зон, тэрэ тоодо энэ түбиин буддистнууд ойлгожо байдаг. Энхэрэн хайрлаха, ядаралда орогшодто туһалха гээшэ манай агууехэ багша Будда бурханай сургаалтай зохилдоно гэжэ АБКМ-ай президент онсолбо.

Монголдо тохёолдожо байһан түүхэтэ оршон байдалда, орон дотор эхилһэн хубилган шэнэдхэлгын ябасын түргэндөө ороод байхада, танай хуралдаан боложо байна гэжэ МНР-эй премьер-министр Д. Бямбасүрэнэй амаршалга соо хэлэгдэбэ.

Һүүлдэнь бусад оронуудай удамаршадай амаршалганууд, тэрэ тоодо буддын шажанай удамарша, үндэр түрэлтэ Далай ламын амаршалга суглаан дээрэ уншагдаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи шажан мүргэлэй хэрэгүүдэй соведэй бэшэг уншагдаа. Тэрэниие соведэй түлөөлэгшэ К. Парастаев уншаба. АБКМ-ай түрүүшын Генеральна бүхы конференцинүүдые Совет Правительствын толгойлогшо амаршалдаг байһан юм.

АБКМ-ай ажал ябуулга тухай тэрэнэй генеральна секретарь Г. Лувсанцэрэн элидхэл хэбэ.

ТАСС ХИЛЫН СААНАҺАА

КАНБЕРРА. Шэнэ-Зеландиин премьер-министр Джеффри Палмер отставкада гараба. Засаг барижа байһан лейборис партиин хүтэлбэриин заседаниин һүүлээр иигэжэ соносхогдобо. Байгша оной октябриин 27-до болохо парламентда һунгалтын урда тээ лейборис партиин нэрэ хүндын улам унажа байһанһаа уламжалан, иимэ шиидхэбэри абтаһан байха юм. Юуб гэхэдэ, орон соо ажалгүйдэлгэ улам ургана, саарһан мүнгэнэй сэнгэй уналга айхабтар ехэ болоно. Һунгалта болотор хэдэхэн долоон хоногой үлөөд байхадань, байдалаа һайжаруулха һаналтайгаар правительствынгаа хүтэлбэриие һэлгэбэ гэжэ хэлэгдэнэ.

Шэнэ премьер-министрээр 41-тэй Майкл Мур томилогдоо. Дж. Палмерай правительство соо тэрэ тушаалнуудай министр байһан юм. 23-тай байхадаа, тэрэ парламентда һунгагдаа. Һунгагшадай дунда ехээр хүндэлэгдэдэг хадань тэрээниие шэлэһэн байгаа гү гэжэ багсаамжалагдана.

БУДАПЕШТ. «Горбачевой политикын үгы һаа, Венгридэ юун болохо байгааб?», «Гүрэнэй зүгһөө һохор сагааншье саашадаа манда үгтөөгүй һаа, Пушкиниие хүндэлдэг хүнүүд манай эндэ хэзээдэшье үгы болохогүй»— сэдьхэлэй долгисоое харуулһан эдэ үгэнүүд һая эндэ болоһон Венгеро-совет хани барисаанай бүлгэмэй онсо яаралтай заседани дээрэ соностоо. Энэ заседани Советскэ Союзтай аха дүүгэй харилсаануудые заншалта бэшэ, ниитын гуримаар хүгжөөхэ ябадалые дэмжэхын тула үнгэргэгдөө юм.

ТОЛИ

САГААН морин жэлэй үлзы ушаралай бүридэhэн намарай түрүү хүхэ бэшэн hарын бишэн үдэрэй луу саг! Монголой арад түмэнэй сүлеэтэ hунгууляар hунгагдаhан Арадай Агуухэ Хуралай депутадууд болон уригдан ерэhэн түлөөлэгшэд, зочид (айлшад-орш.) Монгол уласай түрүүшын Президентын (монголоор «Ерөнхийлөгч») тангариг үргэхые сэдьхэлээ доhолгон хулеэжэ байба. Хуралдаанай танхимай (залай-орш.) хоймор тайзанда МНР-эй Гүрэнэй тугые залажа, түрын ёhололой хүндэтэ харуул дүрбэн таладань зогсобо.

МОНГОЛ УЛАСАЙ ТҮРҮҮШЫН ПРЕЗИДЕНТЫН ТАНГАРИГ

Арадай Агуухэ хуралай дарга Ж. Гомбожав хуралдааг нээгээд: «МНР-эй түрүүшын Президент тангариг үргэхэнь», — гэхэдэнь, Президент П. Очирбат хуралдаанай юрэнхы нарин бэшэгэй даргые, Засагай газарай ордоной хамгаалалтын даргые дахуулан, танхимда морилон орожо ерэбэ. Монголшуудай ехэ үйлэ хэрэгые ёhошолон шэлэжэ үмдэдэг сайбар үнгын дэгэл, сээжэбшэ, юhэн эрдэниин зүйлнүүд шэмэглэлтэй титим, гоё гоо тоногтой, эртэ урданай заншалта бүhэ гэхэ мэтэhээ бүридөөшэ гүрэн түрын ёhололой хубсаhа үмдэhэн түрүүшымнай Президент намбатайгаар алхалhаар, хүрин зандан hиилбэр шэрээгэй дэргэдэ ерэжэ, гараа хүндэлэлгэтэйгөөр дэлгэн, Арадай Агуухэ Хуралай түрүүшын хуралдаанда оролсожо байгаа депутадуудта, түрэ засагай ударидахы ажалтанда, дипломадуудай түлөөлэгшэдэй газарай түрүү хүнүүдтэ болон хүдэлмэришэдэй түлөөлэгшэдтэ гурба дахин дохижо ёhолбо.

Арадай Агуухэ Хуралай түрүүшын хуралдаанай юрэнхы нарин бэшэгэй дарга Ч. Дашдэмбэрэлэй залажа бариhан МНР-эй Үндэhэн хуулиин боти дээрэ Президент баруун гараа табяад: **«МНР-эй тусгаар тогтомол, бүрин эрхэтэ байдалые, арад түмэнэйнгөө үндэhэнэй эб нэгэдэлые түүжатай хамгаалжа, МНР-эй Үндэhэн хуулиие дээрэ үргэн сахижа, МНР-эй Президентын үүргые шударгыгаар бэелүүлхээ баталан тангариг үргэнэб!»** — гэжэ жабхалан түгэлдэрөөр хэлээд, шэрээдэ hуужа, гараа табиба.

Удаань сагаан hэеы тохом дээрэ зүүн үбдэгөө нугалан hүгэдэжэ hуугаад, МНР-эй Гүрэнэй тугта мүргэжэ, адис абаад, Арадай Агуухэ Хуралай даргада дохин ёhолжо, Президентын тангариг бэшэгые барюулба.

Арадай Агуухэ Хуралай дарга Ж. Гомбожав, орлогшо дарга Ц. Адьяасүрэн, Л. Дашням, О. Долгорсүрэн, Х. Хузыкей гэгшэд Президентын тангариг бэшэгые хүлеэн абаад, үндэhэн угалза хээнүүдээр шэмэглэhэн агар зандан хайрсагтай тамгыень нанжавандан хадаг дээрэ залажа, нүхэр П. Очирбатада гүн ехэ хүндэтэйгөөр үргэн бариба. Президентын тамгаяа баруун гараараа абажа, магнайдаа хүргэн адис хүртэжэ, гартаа абаад, эльгэн тушаагаа хүндэдхэн бариhаар, ёhололой шэрээдэ ерэхэдэ, үлеэбэри хүгжэм зэдэлжэ, МНР-эй түрын hүлдэ дуун (гимн — **орш.**) hүр жабхалантайгаар эгшэглэбэ. Удаань Президент Арадай Агуухэ Хуралай депутадуудта болон арад түмэндөө хандажа, үгэ хэлээ.

«Эрхим хүндэтэ депутат нүхэд өө!

Энхэрмэ хайрата Эхэ оройноймни түмэн олон арад аа!» — гэжэ Президент үгэеэ эхилhэн байна.

«МНР-эй Президентын нэрэдэ дэбшэгдэн hунгагдаад, арадайнгаа гүрэн түрын Үндэhэн хуули ёhоор Эхэ орондоо, арад түмэндөө шэн шударгыгаар зүдхэжэ ажаллахаа минии бэе хэдэхэн агшанай урда андагайлан тангариглаба», — гээд, нүхэр Президент ажал ябуулгынгаа зорилгые тодорхойлон хэлэhэн байна. Тиихэдээ Улас оровойнгоо байдалай яггүй ээдрээтэй байhан энэ үедэ түрэ засагайнгаа, арад түмэнэйнгөө хуби заяанай түлөө тон харюусалгые бэе дээрээ даажа абаhанаа гүн ехээр мэдэржэ, арад түмэнэйнгөө үндэр этигэл найдабариие бэелүүлхын тула хүлөө хүрьhэндэ, гараа газарта табингүй ябажа, бүхы хүсэ шадалаа, мэдэлгэ туршалгаа харамгүй зорюулхаар бэлэн байhанаа баталан элирхэйлээ. **«Олон зуун жэлэй түүхэтэ ёhо заншалтай, баян Монгол ороноо хёморолто байдалhаа гаргажа, хүгжэл дэбшэлэй жама ёhонойнь замда оруулха нүр хүндэ, нэн hайн сагай богоhодо та бидэнэр тулажа ерээбди. Эндэ бидэ сүмөөрөө монгол уужам ухаагаараа, нэгэн үзүүртэ сэдьхэлээрээ эбсэжэ хүдэлбэл, hайн үйлэ hүгаар дэлгэрнэ гэдэгтэл этигэл дүүрэн байна»**,— гээд, үйлэдбэриие, оюун ухаанай эрдэм соёл гээшэеэ эрид хүгжөөхэ тухай Президент онсолон хэлэбэ.

Энэ хэлэhэн үгэеэ Президент иимэ үгэнүүдээр дүүргээ гэбэл:

«Түүргэ тусгаар Монгол түрынгөө hүлдэ хии морин доро эбэй бата холбоогоор нягтаран ябажа, улас гэрээ түбхинүүлэн, оедэ татажа, түмэн олоороо жаргалай магнайда хүрэеэ ээ!

Монгол түрын алтан hүлдэ бата оршохо болтогой!

Ушарал бүхэн бүрилдэжэ, Монгол улас бадаран хүгжэг лэ!

ПРЕЗИДЕНТЫН ТҮРЫН ЁhОЛОЛОЙ ХУБСАhАН ТУХАЙ

МНР-эй Президентын түрын ёhололой хубсаhанай бүридэлдэ титим бүhэтэй сээжэбшэ, эрдэниин зүйлнүүдээр шэмэглэгдэhэн бүhэ, дэгэл, гутал, бусад зүйл ороно. Президентын титим, сээжэбшэ, бүhэнь МНР-эй Гүрэнэй зөөри, тиигээд саашадаа түрын ёhолол үйлэдэхэдэ хэрэглэгдэжэ байха юм. Улас үндэhэтэнэй бэлгэ тэмдэг болгон, Президентын түрын ёhололой хубсаhа, хэрэгсэлнүүдые урлан бүтээхэдэ, арадай зураашан Н. Цултэм, уралай габьяата зүдхэлтэн М. Амгалан, урлан нэхэгшэ, оёдолшон Ө. Цэнд, Д. Отгонбаяр, З. Бямбаа, уран дархан Д. Даваадорж, П. Ганбат, Г. Үлзийгарам, Д. Гантүмэр гэгшэд уран ухаагаа, абьяас шадабаряа зорюулаа юм.

Президентын ТИТИМ найман хубиhаа бүридэhэн бүмбэгэр оройтой, булган тойробшотой, алта шармал нарин hиилбэритэй, хээ угалзата оройдоо хүрин анар (гранат) монсогхонуудтай мүхэреэн хэлбэриин малгай юм.

СЭЭЖЭБШЭНЬ алтан саагаар бүхэлеэрнь хадхан урлажа, үбсүүнэйнь голые соёмбо бүхы тэмдэгээр шэмэжэ, түрэ ёhоной бэлгэ тэмдэгые элирхэйлhэн үмдэхэл болоно. Соёмбые тойруулан сүмбэр уула, hүн далай, бадма-лёнхово сэсэг, жэмэс мэтые урлажа, хүн олоной табан мэдэрэлэй, түрын түбшын амгаланай hүлдэ болгоо. Эдэниие задагай хадхамал, зүү гулдируулха арга хэрэглэжэ урлаhан байна.

БҮhЭ. Монголой тулгуур түрын үеhөө ёhололой хубсаhанай hалашагүй хэhэг болгон онсогойлдог байhан заншалые дагууран, Президентын бүhые бэлгэ ёhын тэмдэгүүдээр, хээ угалзаар, элдэб эрдэниин зүйлнүүдээр бүтээнхэй. Бүhын арын толиие хүрин анараар бүтээhэн нацагдорж хээ ба дабхар очир эрдэнеэр шэмэглэжэ, бата бэхиин тэмдэг болгоходоо «бүhөө шангала!» гэжэ бэе бэеэ зоригжуулдаг арад олонойнгоо ёhо заншалые дээрэ үргэhэн байна.

ДЭГЭЛ, ГУТАЛ. Президентын дэгэл нэгэ ёhондоо монгол түмэнэй сагаан hайхан сэдьхэлэй, түбшын түлэб зан шанарай hүлдэ тэмдэг болоно. Элдэб үнгын магнал хоргы торгоор оёгдоhон бэшэ байбашье, хормой, хамсынь уран хадхамалаар бүтээhэн үндэhэн заншалта үүлэн ба уhа хээ шэмэгтэй сайбар үнгын даабуу бүдөөр хэhэн дэгэл хадаа юрын гоёлой хубсаhан байна.

Шагайдаа, зулагтаа нарин угалза хээтэй, няамал улатай монгол гутал түрын ёhололой хубсаhанай бүхэли бүридэлэй шухала хэhэг болоно.

Эдэ хубсаhые түрын ямар ёhололдо яажа хэрэглэхын дэг журамые Президент ойрын үедэ тогтоохо юм байна.

[Монголой «Үнэн» газетын 1990 оной сентябриин 5-най номерhоо Ц. ДОНДОГОЙ юрэнхылэн буряадшалба].

БУРЯАД НЮТА[ГТА] ЕРЭЖЭ...

Буряадай Эрдэмэй түбэй уряалаар Хитадай Арадай Республикын монголшо эрдэмтэдэй элитэ нэгэниинь — профессор Ж. Ринчиндоржи манай Буряад нютагта ерээд ажаллажа, танилсажа бусахань, Ж. Ринчидоржи Хитадай Ниитын эрдэмэй академиин мэдэлдэ байhан бага үндэhэтэнэй уран зохёол, аман зохёол шэнжэлхэ институдай орлогшо даргаар олон жэл ажалладаг юм. Мүнөө тус институдайнгаа эрдэмтэдэй комитедэй түрүүлэгшэ байна. Энэ эрдэмтэ хадаа бүхэхитадай монголшо эрдэмтэдэй ниигэмэй генеральна секретарь юм.

Профессор Ж. Ринчиндоржи 1936 ондо баарин угсаа ай монгол бүлэдэ түрөө. 1960 ондо Улаан-Баатар хотодо Монголой гүрэнэй университет түгэсхөө hэн. Түрүүшынгээ эрдэмэй ажал бүри оюутан байхадаа бэшээ. Мүн баhа уран зохёол бэшэдэг hэн. Теэд уран зохёол эрдэм шэнжэлгын ажал хоёрые зэргэ ябуулхань хэсүү байжа, эрдэмэйнгээ ажалда сүм орохо баатай болооб гэжэ хөөрэнэ.

Үнгэрhэн жэлнүүдтэ профессор Ж. Ринчиндоржи гол түлэб монгол зоной арадай аман зохёол шудалаа, монголшуудай ажаhуудаг олон провинцинуудаар аман зохёол буулгажа ябаа. Тэрэнэйнь дүн хадаа табан боти «Арадай дуун» гэжэ номууд болоно. Тэрээн соонь монголшуудай 1000 дуун аялгалха нототоёо оруулагдаа. Энэ номынь монгол хэлэн дээрэ бэшэгдэнхэй. Энэ жэлэй август hарада «Джангар — баатарлиг үльгэр» гэжэ номынь хитад хэлэн дээрэ хэблэгдээ. Хамта дээрээ жараад статьянуудые (үгүүлэлнүүдые) хэблэн гаргаа, арбаад ном бэшээ. Олон хамтын хүдэлмэринүүдтэ хабаадаа (жэшээнь, Хитадай ехэ нэбтэрхы толи, ородоор «Большая [...] энциклопедия»).

Мүнөө жэлдэ [...] Ринчиндоржи Улаан-Ба[...] тодо үнгэрhэн «[...] нюуса тобшын» [...] дын эрдэмтэдэй [...] «Джангарай» ойн ба[...] лаануудта хабаадаа[...] Манай Эрдэмэй түб[...] байхадаа, Хитад оро[...] голшуудые шудалха[...] ябаса тухай дэлг[...] хөөрэжэ үгөө, аман [...] уран зохёол шудалаг[...] эрдэмтэдтэй тусгаар [...] гараба.

Буряад нютагта ер[...] гал далайе үзэжэ, [...] долдоо бүрилдэhэн [...] шүлэг болгон найру[...] нэ.

Тэрэ шүлэгыень [...] голhоо буряадшалжа [...] шадта дурадханаб.

Ц-А. ДУГАР-Н[...]
хэлэ бэшэгэй [...]
кандидат, СССР-эй [...]
зохёолшодой хо[...]

Уншагша асуудал табина

hУУДАЛ, БАЙДАЛАЙ СОЁЛ ҮРГЭХЭ ХЭРЭГТЭЙ

Би Эрхүүгэй областиин Усть-Ордагай автономито округhоо Улаан-Үдэ руу Буряадай хүдөө ажахын институдта орохо зорилготойгоор мүнөө зун ерээ hэм. Урдань Улаан-Үдые оройдоошье нюдөөрөө хаража үзөөгүй бэлэйб. Нэгэ-хоёр hарын туршада Буряадай ниислэл хотодо ажаhууха үедөө олон hайшаалтай зүйлнүүд, үзэгдэлнүүдые ажаглааб: буряад хэлэн дээрэ гарадаг газетэ, буряадаар дамжуулганууды ябуулдаг радио, телевидени гэхэ мэтэ. Манай округто буряад хэлэн дээрэхи хэблэл, радио жэл хахад сагай саада тээ hэргээгдээд, гансал «нюдэ бүрылгэхын» тула хүдэлмэринь ябуулагдадаг юм. Улаан-Үдээрхин бэе бээдээ хүндэмүүшэ ёhоор, налархайгаар хандадаг талаараа эрхүүгэйхидhээ илгарна гээд досоогоо тэмдэглээб. Уур сухал гаргаха, хэрэлдэхэ ушар үйлсэнүүдтэ үсөөн байна. Эрхүүдэ байхадаа, эдэ бүхы ажаhуудал, байдалай дутуу дундануудта би намдуушагаар, «намhаа саагуур, наранhаа наагуур» гэhэншүүгээр хандадаг бэлэйб. Харин Улаан-Үдэдэ мүн лэ иимэ байдал харахадаа, зүрхэмни үбдэхэдэл гэбэ. Муухай, игсуун агаартай столоводо, ута унжагай оошорто зогсожо, нэгэ табаг «бурдууг» гү, али амтаараншье танихаар бэшэ бууза, банша, олоной бариhан хүсөөг хилээмэ абаад, досоошни баяр түрэхэгүй.

Минии hанахада, ажаhуудал, байдалай соёл болбосоролые дээшэлүүлхэ талаар газетын хуудаhанууд дээрэ ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха шухала. Наhажаал зондо, үхибүүдтэ, үетэндөө үйлсэдэ яагаад хандахада зохид бэ, ниитэ транспорт соо бэеэ яагаад абажа ябахаб, хубсалхадаа, ямар ёhо баримталхаб гэхэ мэтээр хүн зониие hургаха хэрэгтэй. Минии дүү басаган ГДР-эй үетэнтээ бэшэгүүдээр андалдадаг юм. Тэндэ телевиденеэр үхибүүдтэ зорюулагдаhан дамжуулганuудта нааданай маягтайгаар ажабайдалай соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулагдадаг байнал. Яагаад гараараа хадхуур, хутага барихаб, хүнүүдэй дунда яагаад бэеэ абажа ябахаб гэхэ мэтын жэжэ-божо зүйлнүүд. hанаад үзэхэдэ, үнэн дээрээ тиимэшье бага удха шанартай бэшэл даа.

«Буряад үнэндэ» тусхай рубрика доро ажаhуудал, байдалай соёл культура тухай мэдээнүүд толилогдодог болоо hаа, hайн бэлэй. Хари гүрэнэй гү, али Прибалтикыншье дүй дүршэл эндэ хэрэглээ hаа, хамаагүй. Өөрынгөө ахирхан, тулюурхан байдалые hайн тээшэнь хубилгахаяа эрмэлзээл, нүхэд. Энээнэй тула олонхи ушарта ехэ мүнгэн зөөришье хэрэгтэй бэшэл. Үшөө нэгэ шухала юумэн: ажаhуудал, байдалай соёл культура тухай мэдээнүүд заабол буряад хэлэн дээрэ толилогдохо, дамжуулагдаха ёhотой. Ород хэлэн дээрэ эдэ бүгэдые эрхилбэл, ород арадай мунхаг харанхы буряад зондо үшөө соёлой талаар туhалжа байhантай зарим зон жэшээлжэ, дээрэлхүү зан гаргаха, үгышье hаа, зариман дураа гутаха гү, али түрэл арадаа голожо, «эдэ бүгэдые мэдэхэгүй, нээрээл, ахир зомди» гээд эрид тооложо болохо бшуу.

В. БАДМАЕВ.

Алтан намарай дугаахан
Аажам наратай үдэр
Эдир хоёр басагад
Элдин нугадаа нааданхай.
Жороо түргэн эгэшэнь
Жаахан дүүгээ наадуулна.
Айдар хоёрой зугаа
Аятай гоёор үнгэрнэ.
Элhэтэ халуун тоонтодоо
Эльгэлдэжэ эдэнэр тэнжэг даа.
Шоройто зөөлэн дайдадаа
Шогтой наадажа тэнжэг даа.

В. ГАРМАЕВАЙ фотоэтюд.

Ж. РИНЧИНДОРЖ[И]

БАЙГАЛ ДАЛАЙН ХҮБӨӨДЭ

Хүнхэгэр тогоон шэнгеэр
бүрхеоhэн
Хүхэ тэнгэриин наагуур
Хүбэн сагаан hэмжэн үүлэн
Хүбэлзэн, хүбхэлзэн
бүжэглэнэ.
Сэнхир торгон хадагай
Сэлмэг огторгойдо
намилhан шэнги
Сэгээн тэнгисэй уhан
салгилжа,
Сэл ногоон хибэс дээгүүр
иралзана.
Сэгээн тэнгисэй саана,
Сагаан үүлэнэй доро
Сэсэгтэй, ойтой агуула
Сайбалзан сүндэрлэн[1]
мэшээнэ[2].
Хун сагаан галуун

Хүлэг онгосотой [...]
Хорвоо юртэмсын [...]
Хурдан онгосо [...]
Сахалай шубуун [...]
Тэнгисэй дээгүүр [...]

Чабчагаа[3] шубуун [...]

Агуулын дээгүүр [...]
Улаан дэгэлтэй [...]
Ногоон жаваа[4] [...]
Уhан линхува [...]
Урдажа ябаhантай [...]
Намилhан нарhан [...]

Намаатай холбо[...]
Нарата дэлхэйн [...]
Мэргэжэлээрээ [...]
Байгал далайн хүб[...]
Буряад-монгол жар[...]
Баатарлиг удамша[...]

Баялиг нютагаа [...]

1990.IX.10.

Сүндэрлэн[1]— hүртэй.
Мэшээнэ[2]— миhэрнэ.
Чабчагаа[3]— элеэ.
Жаваа[4]— багахан онгосо.

БУРЯАД ТААБАРИНУУД

Гахайн гуя
Ганзагалжа ядааб.
(Мүльhэн).

Дэрэ дээрэ
Дэмы бэшэг.
Унтари соо
Уймар бэшэг
(Зүүдэн).

Табан хурьган
Таршалжа гүйгөө.
Табхар хүбүүн
Хүсэжэ ядаа.
(Хүлэй хургад, hүеы).

Хадые руу
Харгааhа шэрээ
(Үhэ hамнаха).

Хан уулын оройдо
Ороhон саhанай
хайлахань бэрхэ.
Хаhаг тэргын эбдэрhэн
хойно заhахань бэрхэ.
(Үhэнэй сайха, шүдэнэй унаха).

Ороходоо нэгэн,
Гарахадаа олон.
(Талха hагшаха).

Гэрээр дүүрэн
Улаан шагай
(Сог).

Тохир модондо
Саhан халдахагүй
(Үхэрэй эбэр).

Бүүр-бүүр дуутай,
Бүдүүн модондо
хонолготой,
Гол улаан нюдэтэй,
Гансаараа ябаха үйлэтэй.
(Шара шубуун).

Мүльhэ соолоод,
Мүнгэ олооб,
Мүнгэ соолоод,
Алта олооб.
(Үндэгэн).

ҮЕР

(Хитад онтохон)

Нэгэтэ ганса hамган хүбүүнтээ ажаhуудаг байгаа hэн ха. Хүбүүниинь ехэл hайн зантай байжа, тэрээндэ бүхы хүнүүд дуратай hэн. Нэгэтэ эхэhээ тэрэ хүбүүн иигэжэ асууба:

— Бүхы үхибүүд хүгшэн эжытэйл, ганса намдал үгы. Хүгшэн эжытэй болоhой гэжэ ехэ hананаб.

— Теэд, яахаб! — гэжэ эжынь энеэбхилэн хэлэбэ.— Бэдэрхэл болоо гүбдии.

Тэрэ үеэр ядуу тулюур гүйраншa хүгшэн газаань ерэбэ. Хүбүүн тэрэниие харахаар хашхарба:

— Гүйнаб таниие, минии хүгшэн эжы болыт!

Тиигээд эхэдээ гүйжэ ошоод хэлэбэ:

— Газаа нэгэ хүгшэн байна. Тэрэниие хүгшэн эжы болгохоёо hананаб.

Эхэнь иимэ hайн зантай хүбүүтэй байhандаа сэдьхэлээ ханажа, тэрэ хүгшэниие урижа, гэртээ оруулба. Тэрэнь ехэ зүдэрүү, муухай байба.

— Эжы, хүгшэн эжыгээ угааябди,— гэбэ хүбүүниинь.

Хоюулаа тэрэ хүгшэнөө угаагаад, бөөhыень түүжэ, нэгэ горшоог соо суглуулхадань, тэрэнь уданшьегүй дүүрэшэбэ. Тэрэ хүгшэниинь хэлэбэ:

— Энээнээ бү хаягты, горшоогтойнь саад соо булагты. Гансал ехэ үер болоходонь малтажа абахат.

— Хэзээ үер болохо юм?— гэжэ хүбүүн hураба.

— Түрмын үүдэндэ байдаг хоёр шулуун арсаланай нюдэнэй улайхада,— гэжэ хүгшэн харюусаба.

Хүбүүнэй гүйжэ ошоод харахадань, арсалангуудай нюдэн улайгаагүй, үнөөхил зандаа байба.

hөөргөө ерэхэдэнь, хүгшэн дуудаад, хэлэбэ:

— Модоор жаахан онгосо хээд, хайрсагхан соо хэ.

Хүбүүн хэлээшээрнь хэбэ. Тэрэ гэhэнhээ хойшо хүбүүн үдэр бүри түрмын үүдэндэ ошожо, шулуун арсалануудые хаража, хүнүүдые гайхуулдаг болобо.

Нэгэтэ мяханай наймаашан хүбүүнhээ:

— Юундэ үдэр бүри арсалангуудые харанаш?— гэжэ hураба.

— Арсалангуудай нюдэнэй улайхада, ехэ үер болохо,— гэжэ хүбүүн харюусаба.

Наймаашан тэрэниие наада барин энеэгээд, шоглохо гэжэ шиидэбэ. Үглөөдэрнь эртэ үглөөгүүр арсалангуудай нюдые тахяагай шуhаар улайлгаба. Хүбүүнэй ерээд харахадань, арсалангуудай нюдэн улайшаhан байба. Хүбүүн бүхы шадалаараа гэртээ гүйжэ ерээд, энээн тухай дуулгаба.

— Горшоогоо түргэн малтажа гаргагты, хайрсагhаань онгосоёо гаргагты,— гэбэ хүгшэн эжынь.

Горшоогоо малтажа гаргахадань, дүүрэн субад эрдэни яларжа байба. Хайрсагхан сооhоо онгосоёо гаргахадань, тэрэнь ехэ боло болоhоор мантан болошобо.

— Горшоогоо абаад, онгосодоо hуугты,— гэжэ хүгшэн эжынь захирба.— Уhанай ехэ болжо халихадань, дайралдаhан лэ амитадые абарагты. Гансал хара толгойтой хүнүүдые бү абагты.

Эхэ хүбүүн хоёр корабль дээрээ hуугаад харан гэхэдэнь, хүгшэн эжынь хайшаашьеб үгы болошоhон байба.

Бороошье орожо эхилбэ. Улам бүри хүсэтэй, ехэ боло болоhоор үргэлжэ уhан тэнгэриhээ адхаржа эхилбэ. Тойроод бүхы юумэн уhаар хушагдаба.

Эхэ хүбүүн хоёрой харан гэхэдэнь, нохой урдажа ябаба. Тэрээниие абарба. Тиигээд зулзагануудаа шууюулhан хулганаанай бүлэ дайралдаба. Тэрэниие абарба.

Уhан гэрнүүдэй орой дээгүүр билтарба. Нэгэ гэр дээрэ миисгэй бүхыгөөд гүйжэ байба. Хайратайгаар абяа гараха юм. Тэрэниие баhа абаба.

Уhаншье бүри ехэ боложо, модоной ойройhоо дээрэ гараба. Уhанда абтаhан модоной хажуугаар онгосонь үнгэрбэ. Модоной эгээ ойройдонь хирээ хааглажа, даляа арбагануулна. Хайрлаад, тэрэниие абарба.

Тиигэhээр байтар зүгын үүр дайралдаба. Зүгынүүд шобто нэбтэ норожо, хүсэ шадалаа дууhаад байба. Тэдэнииешье абарба.

Харан гэhээнь хара үhэтэй хүн урдажа ябаба.

— Эжы, энэ хүниие абараял, — гэбэ хүбүүниинь.

— Болохогүй. Хүгшэн эжынгээ юун гэhыень hанана гүш?— гэбэ эжынь.

— Үгы, абараял даа! Энэ хүнэй уhанда шэнгэхыень хаража байха аргамнигүй,— гэжэ хүбүүниинь hалабагүй.

Хүбүүн эхэеэ үгэдөө оруулжа, тэрэ хүниие абарба ха.

Уhаншье татажа эхилбэ. Эхэ хүбүүн хоёр онгосоhоо буужа, амитадтай, хара толгойтой хүнтэй баяраа хэлсэжэ тараба. Онгосонь дахяад жаахан боложо хүбүүн тэрэнээ хайрсагхан соогоо хадагалба.

Хара тархита хүнэй субад эрдэни харахадаа хомхойнь хүдэлжэ, эхэ хүбүүн хоёр субад эрдэни хулгайлаа гэжэ судьяда ошожо мүргэбэ.

Тэдэниие түрмэдэ hуулгаба. Зүгөөр тэдээндэ амитад туhалдаг байба. Хулганаанууд ерэжэ, ханадань нүхэ гаргаба. Нохой мяха асаржа үгэбэ. Миисгэй хилээмэ абаад гүйжэ ерэбэ. Эхэ хүбүүн хоёр гэдэhээ үлдэнгүй байба.

Тэрэ үеэр хирээ амандаа бэшэг зуугаад, судьяда асаржа үгэбэ. Тэрэ бэшэгынь юрын бэшэ, харин тэнгэриин хүүхэнэй бэшэг байба. Тэндэнь иигэжэ бэшээтэй: «Би гүйраншан болоод, хүнүүдэй дундуур ябаа hэм. Тиихэдэмни энэ хүбүүн намайе хүгшэн эжы гэжэ хүндэлжэ нэрлэдэг байгаа. Намайе угаахаяашье жэрхээгүй. Энээнэйнь харюуда тэдэнэй байдаг нүгэлтэ городто түйлай ехэ үер асархадаа, тэрэниие эхэтэйнь абараа hэм. Энэ дары тэдэниие таби, судья! Тиигээгүй hаа, муу юумэндэ орохош».

Судья хаалтада байгшадые дуудуулжа, юун болоhон, яажа үерhөө абарагдаhан тухайнь тодорхойгоор асууба. Тэдэнэй хэлээшэнь бэшэг соо хэлэгдэhэнтэй тон тааралдаба. Тиихэдэнь судья хардаhан хүниие хэhээгээд, эхэ хүбүүн хоёрые гэртэнь табиба.

Хүбүүн бэеэ бэелhэн хойноо нэгэ город ошобо ха. Тэндэнь зон дүүрэн, хүлгэжэ, хүүежэ байба. Ушар юуб гэхэдэ, тэндэхи хаан басагаяа хадамда үгэхэ гэhэн байгаа. Зүгөөр хүрьгэн болохо хүбүүн нэгэ таабари тааха ушартай hэн. Хэлэгдэhэн үдэр базаарай талмай дээрэ хүшэгөөр бүтүүлээтэй хэдэн жуузанууд табигдаха байгаа ха. Жууза бүхэндэнь басаган байха ёhотой. Тэдэнэй алиниинь хаанай басаган бэ гэжэ тааhан зүн хаанай басага hамга абаха байгаа. Манайшье хүбүүн талаан туршаад үзэхэ hанаатай ошобо ха. Ошоод ажаглан харахадань, нэгэ жууза дээгүүр зүгынүүд ниидэжэ байба. Тэдэ хадаа үерhөө абарhан зүгынүүдынь байгаа.

Хүбүүнэй тэрэ жуузада сэхэ ошожо харахадань, хаанай басаган hуужа байба. Тэрэ дары түрэ найр хэжэ, залуу айл наhан соогоо жаргажа hуупан гэхэ.

Абида СОДНОМОВ,
буряадшалба.

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

«СССР-эй правительствые отставкада гаргаха тухай» РСФСР-эй Верховно Соведэй Тогтоол газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи хуудаhанай нээлтэ дээрэ тунхаглагдаба. Ороной экономикые hэргээхэ талаар бүтэмжэтэй хэмжээ ябуулгануудые сагтань хараалжа шадаагүй, энэ талаар мүртэй hайн хүдэлмэри эмхидхээгүй дээрэhээнь СССР-эй правительство РСФСР-эй Верховно Соведэй болон арад зоной зүгhөө этигэл найдабарияа алдаба гээд энэ тогтоол соо хэлэгдэнэ.

ТАСС-ай парламентскэ корреспондентнүүдэй РСФСР-эй Верховно Соведэй сессиин ээлжээтэ заседани дээрэhээ бэшэhэн тоосоон мүн энэ хуудаhанда үттэбэ.

Улаан-Үдын хилээмэнэй магазинуудта hүүлэй хоёр долоон хоногой туршада хилээмэнэй оошор олон болоо. Энэ юунhээ болооб? Тэрэниие хайшан гээд гуримшуулан hайжаруулха талаар мүнөө үедэ ямар хэмжээ ябуулганууд абтажа байнаб, мүн бусадшье асуудалнуудта Буряадай хилээмэнэй промышле[...] территориальна нэгэд[...] неральна директор [...] деноатэй журналист[...] гэhэн интервью бай[...]

«Партийна ажабайд[...] ниитэ гаршаг доро [...] эхин организацинууд[...] тарьнуудай семинар [...] бэшэгдэhэн тоосоон [...] хоёрдохи хуудаhанд[...] даба.

Улаан-Үдын авиацио[...] водой директор [...] Буряадай АССР-эй [...] Соведтэ эльгээhэн [...] кые хүгжөөхэ хараа [...] нууд» гэжэ гаршагта[...] бэшэг номерто туна[...]

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Манай саад». 10.05— Владимир Лубенко. Үнэн зүбые олохо тухай Ленинградай уран зураашын hургаал. 10.25 —«Ан амитадай аймагта». 11.25 —«Партнер». Коммерческэ мэдээнүүд. 11.55—Драматург Михаил Шатровтой уулзалга. 14.00—Хүүгэдтэ — зүжэг. «Долой огуречного короля». 15.20 —«Политическэ хөөрэлдөөнүүд». Валаам арал тухай. 16.20—Дэлхэйн арадуудай уран бүтээл. 16.50—«Архивы времени». 4-дэхи, 5-дахи серинүүд. 17.50—«Млада» хоорой концерт. 19.05—Уласхоорондын панорама. 18.50—«Золтой байбал», Гэр бүлын телевикторина. 20.05—«Поезд отправляется в 4-50 с Паддингтонского вокзала»—уран hайханай телефильмын премьерэ. (А. Кристи. Великобритани). 22.00— Время. 22.30—СССР-эй Правительствада. 22.40—«Ступень к Парнасу». Уласхоорондын телефестивалиин 2-дохи дүхэриг. 00.55—Шэнэ hонин (01.20).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.20—Мультфильм. 9.30—«Булагууд». 10.00—Коллаж. 10.05—«Гэр бүлэ» гэhэн программа. 11.00—«Арена». Спорт. 12.00—«Советская Россия» видеоканал. 14.30—«Больше сорока градусов в тени» (Азербайджан). 15.35—Мэдээсэл. Соносхол. 16.00—«Хани барисаан» видеокана[...] «Экран дээрэ Сибир[...] Солдат дуунай фести[...] густын 2-ой дамжуул[...] —«Амгалан нойрсог[...] шуул!» 21.15—Колле[...] «Взлетная полоса» [...] нас». В. Трошкиной [...] 22.00—Время. (Дули[...] оршуулгатайгаар). 22[...] —РСФСР-эй, СССР-эй [...] но Соведүүдэй сесси[...] рэ. 24.00—Н. В. Гоголь[...] Федорович Шпонька и [...] тушка». Теле-зүжэг. 0[...] нис, СССР-эй, Испан[...] луулагдамал ком[...] 01.55—hүниин сеанс [...] полиции—110». (ГДР).

Редактор
Р. Б. ГАРМА[ЕВ]

Кино, театрнуудта

Бурятский драматический театр
Гастроли Томского театра юного зрителя. Звездный мальчик—в 11, Прощай, овраг —в 18.

«Дружба»
Ох, уж эта Настя!—в 9-40, Сувенир для прокурора —в 11-30, 13-20, 15-10, 17, 18-50, 20-40.

«Прогресс»
Красный зал—Катала— в 10, 11-50, 13-30, 15-10, 16-50, 18-30, 20-20. Зеленый зал—Мужчины-проказники—в 10, 12, 14-10, 16-10, 20-30, Атлантик-Сити—в 18-20.

«Октябрь»
Мультфильмы— в 9-40, Танцор Диско (2 серии)— в 11, 16, —Танцуй, танцуй [...] —в 13-30, Преступ[...] тvана—в 21.

«Восток»
Белый флюер — [...] Раджлекшми (2 се[...] 15, 18, 21.

«Байкал»
Как проводят каник[...] лек и Лелек—в 16-3[...] дет тот день—в 18-3[...]

«Аршан»
Потрясающие прик[...] мушкетеров — в 17, [...] поезд (2 серии)— в 1[...]

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, агропромышленный —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58; культуры и школ —2-60-21. 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров —2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск —35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79. п. Агинское 3-40-69. Директор издательств —2-37-32, бухгалтерия— 2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР Директор 2-40-45
Заказ № 217.